

LAPIN KORONA EXIT - TIEKARTTA

LAPIN LIITTO

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

PROJEKTIN LOPPURAPORTTI

7.1.2021

Lapin liitto

Capful Oy Ltd

LAPLAND
Above Ordinary

Lapin Korona Exit –tiekartta

Loppuraportin sisältö

OSA 1: Johdanto raporttiin

- Johdanto ja lähtökohdat
- Projektin rahoitus ja sidosryhmien osallistaminen
- Prosessin eteneminen

OSA 2: Tiekartta koronasta toipumiseen ja uuteen kasvuun

- Tiivistelmä ja teemakohtaiset tiekartat

Teema 1: Lapin elinkeinoelämän tiekartta vuosille 2021-2023

Teema 2: Arktisen osaamisen tiekartta vuosille 2021-2023

Teema 3: Väestön ja hyvinvoinnin tiekartta vuosille 2021-2023

Teema 4: Saavutettavuuden tiekartta vuosille 2021-2023

Liite A: Nykytilan kuvaukset teemoittain

- Teemojen nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus
- Teeman heikkoudet ja vahvuudet
- Kohtalon kysymykset

Liite B: Kyselyn tuotokset

- Tiekarttojen vapaamuotoinen täydentäminen ja kommentointi
- Muut kommentit tiekarttahankeeseen liittyen.

Johdanto raporttiin

OSA 1

Johdanto

Minkälaisiin muutoksiin Lapin toimijoiden on varauduttava koronakriisin seurauksena? Mitä uusia mahdollisuuksia ja uhkia muutokset tuovat mukanaan? Mitä vaikutuksia koronakriisillä on Lapin toimintaympäristöön? Koronakriisi on vaikuttanut alueisiin ja toimialoihin ympäri maailman. Lapin liitto käynnisti Korona Exit –tiekarttatyön lokakuussa 2020. Työssä tunnistettiin ja määriteltiin toimenpidekokonaisuudet, jotka antavat tukea koronakriisin lyhytaikaisten vaikutusten ymmärtämiseen ja mahdollistavat Lapin yritysten ja organisaatioiden selviämisen koronakriisin yli. Työn avulla pyrittiin parantamaan maakunnan toimijoiden suunnittelua ja auttamaan selviämään akuutista kriisistä.

Tiekarttatyössä tarkastellaan toimia lyhyellä aikavälillä vuoteen 2023 saakka Lapin kannalta neljän keskeisimmän teeman kautta:

- ❖ Elinkeinoelämä
- ❖ Arktinen osaaminen
- ❖ Väestö ja hyvinvointi
- ❖ Saavutettavuus

Työn tuloksena syntyneet tiekartat esitetään tiivistelmänä sekä näiden teemojen mukaisessa järjestyksessä. Toimenpidekokonaisuudet ovat esitetty erikseen vuosille 2021 ja 2022 sekä jatkuvan kehityksen kohteina, joihin tulisi kiinnittää huomiota ja suunnata panostuksia koko tarkasteluajan jakson ajan. **Tiekartat voivat toimia lähtökohtana koko Lapin kehittämisessä, kilpailukyvyn turvaamisessa sekä edunvalvonnan ja yksittäisten toimijoiden päätöksenteon lähtökohtana, kun pohditaan mihin kriisin jälkeen tulisi keskittyä.**

Kiitos projektin rahoittajille ja osallistujille

Lapin Korona Exit -tiekarttatyö toteutettiin yhdessä strategia- ja skenaariotyöskentelyyn erikoistuneen konsulttitoimisto Capfulin kanssa. Hanketta rahoitti Lapin liitto Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR). Samaan hankekokonaisuuteen kuuluu myös skenaariotyö Lapin Tulevaisuuskuvat 2040-luvulla, jossa muodostettiin vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia Lapin ulkoisen toimintaympäristön kehityksestä 2040-luvulle asti. Skenaarioiden pohjalta pyrittiin löytämään toimenpiteitä, jotka tulee toteuttaa pitkällä aikavälillä riippumatta siitä, mikä skenaario tulevaisuudessa toteutuu. Skenaariotyötä hyödynnettiin myös tiekarttaprojektissa, vaikka tiekarttojen fokus onkin lyhyemmällä aikavälillä.

Hankkeen aikana osallistettiin laaja joukko sidosryhmiä. Alkusyksynä 2020 toteutettuun skenaariokyselyyn osallistui 71 vastaajaa ja joulukuussa toteutettuun tiekarttojen kommentointiin vastasi 26 osallistujaa. Projektin aikana toteutettiin kaksi työpajaa, joihin osallistui 43 (5.11.) ja 45 (2.12.) henkilöä ja edustettuna oli laajasti Lapin alueen päätöksentekijöitä, asiantuntijoita, asukkaita ja elinkeinoelämän edustajia. Kiitämme lämpimästi panoksestanne tähän projektiin ja toivotamme antoisia lukuhetkiä!

HANKETTA RAHOITTI LAPIN LIITTO EUROOPAN ALUEKEHITYSRAHASTOSTA (EAKR)

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Projektin aikataulu

Lapin Tulevaisuuskuva 2040-luvulla ja Korona Exit -tiekartta

	LOKAKUU 2020	LOKAKUU 2020	LOKAKUU 2020	LOKAKUU 2020	MARRASKUU 2020	MARRASKUU 2020	JOULUKUU 2020	JOULUKUU 2020
	Projektiryhmän kokous	Kysely ja analyysit	Projektiryhmän kokous	Projektiryhmän kokous	TYÖPAJA	Projektiryhmän kokous	TYÖPAJA	Projektiryhmän kokous
	Projektin kick-off	Tiedonhankinta: - Toimintaympäristö- ja skenaariokysely - Haastattelut	Toimintaympäristön analysointi	Skenaarioluonnokset ja nykytilan kuvaus	Skenaarioiden rakenne ja kehityskulut	Skenaarioiden kuvaaminen	Skenaarioiden vaikutukset ja toimenpiteet tiekarttatyöhön	Varautumis-suunnitelmat ja tiekartta
Skenaariot 2040	- Projektien lähtökohdat: tavoitteet, skenaariotyön fokus, jne. - Keskeiset teemat ja muutostekijät projektin fokuksen kannalta: epävarmuus-tekijöiden ja trendien tunnistaminen	Tiedonhankinta - Skenaariokyselyn toteutus - Keskeiset teemat ja muutostekijät - Toimintaympäristö-analyysi	- Tulevaisuustaulukko - Epävarmuus-tekijöiden kuvaaminen - Epävarmuus-tekijöiden vaihtoehtoiset tulemat	Skenaarioiden rakenteet ja skenaarioluonnokset	TYÖPAJA 1 - Skenaarioluonnosten esittely ja arviointi - Skenaarioiden kehitysvaiheiden kuvaus ja keskeisten tapahtumien syy-seuraussuhteet - Skenaarioiden nimeäminen - Korona Exit -teemojen täydentäminen skenaariokuvauksiin - Tärkeimmät ajurit teemojen kehitykselle	- Skenaarioanalyysien jatkotyöstäminen - Skenaarioiden konkretisoinnit	TYÖPAJA 2 - Skenaarioiden vaikutukset Lapin maakunnan, kehitykseen ja yrityksiin - Riskit, mahdollisuudet ja strategiset vaihtoehdot eri skenaariossa - Toimenpide-kokonaisuuksien toimenpiteiden määrittäminen	- Varautumis-suunnitelmat eri skenaarioiden toteutumisen varalle - Skenaarioista riippumattomat välttämättömät toimenpiteet
Tiekartta 2023			- Tarkasteltavien teemojen valinta - Nykytilan kuvaaminen ja arviointi - Nykytilan ja yhteisen näkemyksen muodostaminen tiedonkeruun perusteella			- Eteenpäin katsova tilannekuva: näkemys tärkeimmistä päämääristä - Tahtotilan vahvistaminen - Nykytilan määrittely ja haluttujen toimenpide-kokonaisuuksien alustava valinta		- Visualisoitu tiekartta eli sektoreiden näkökulmasta - Yhteinen näkemys koronan jälkeisestä tulevaisuuden kehityksestä Lapissa - Työn loppuraportti ja visualisointi

Tiekartta koronasta toipumiseen ja uuteen kasvuun

OSA 2

Lapin Korona Exit -tiekartta

Seuraavalla dialla on kuvattu tiekarttaprojektin tärkeimmät toimenpidekokonaisuudet. Teemakohtaisista tiekartoista on nostettu tähän asiat, jotka koettiin projektiryhmän ja sidosryhmäkeskusteluiden pohjalta kaikkein keskeisimmiksi koronakriisistä selviytymisen kannalta. Nämä toimenpidekokonaisuudet on sijoitettu suuntaa-antavalle aikajanalle. Aikajanan on tarkoitus havainnollistaa, mitä toimenpiteitä tulisi tehdä akuutin kriisin keskellä, edeten kohti useamman vuoden mittaisia kehityskohteita.

Nämä toimenpidekokonaisuudet ja niiden alta löytyvät toimenpide-ehdotukset voivat olla konkreettisia toimenpide-ehdotuksia, keskustelun paikkoja tai jo olemassa olevan tekemisen entistä vahvempia painotuksia.

Tiekartan tarkoituksena on auttaa Lapin toimijoita hahmottamaan tietä ulos koronakriisistä ja tunnistaa sekä määritellä tarvittavia toimenpiteitä vuosille 2021 – 2023.

2021

2022

2023

ELINKEINOELÄMÄ

Lapin väestön parempi integroiminen työelämään erityisesti uran alussa ja työttömyysjaksojen jälkeen

Akuutit työllisyysuimet ja yrityksen uudistumisen tukeminen

Toimialarajat ylittävän yhteistyön lisääminen ulottuen innovaatioista työntekijäpooleihin

Investointien varmistaminen ja taloudellisen toimintaympäristön muutosten ennakoiti

ARKTINEN OSAAMINEN

Verkko-opetuksen ja pedagogiikan tuotekehitys ja tarjonnan lisääminen systemaattisesti sekä hybridimallien kehittäminen

Koulutuksen kehittäminen yritysmaailman tarpeita paremmin vastaavaksi

Innovaatiotoiminnan kiihdyttäminen ja erikoistuminen Lapin erityisosaamiset tunnistaen ja niitä hyödyntäen

Työn hybridimallien kehittäminen yrityksissä ja julkisella puolella

VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

Koronakriisin aikana syntyneen hyvinvointivajeen kartoitus

Sosiaali- ja terveystalvveluiden digitalisointi ja palveluiden hybridimallien kehittäminen

Moniammatillisen työn lisääminen ja verkostojen tiivistäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

Järjestötoiminnan tukeminen ja yhteistyön tiivistäminen julkisen sektorin kanssa

Lapin vetovoiman kehittäminen, jotta alkanut positiivinen muuttoliike käännetään pysyväksi

SAAVUTETTAVUUS

Terveysturvallisen matkustamisen edistäminen ja prosessien yhtenäistäminen

Logististen verkostojen ja matkaketjujen kehittäminen

Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen (laajakaista ja 5 G verkot)

Lapin tieverkoston korjausvelan systemaattinen pienentäminen

Tiekartta – Elinkeinoelämä

Tiekartta

ELINKEINOELÄMÄ

TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

2021

- Yritysten uudistumisen tukeminen
- Akuutit työllisyys-toimet
- Lapin väestön parempi integroiminen työelämään uran eri vaiheissa (ml. nuoret, opiskelijat ja +55)
- Kuntapäättäjien kanssa tehtävä yhteistyö/Entistä vahvempi vuoropuhelu kunnanvaltuustojen kanssa (ml. hankintastrategiat)
- Innovatiivisuuden lisääminen ja tukeminen

2022

- Yritysten tukeminen murroksessa ja kasvussa
- Oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyön rakentaminen kohti molempia hyödyttävää symbioosia
- Toimialarajat ylittävän yhteistyön lisääminen ulottuen innovaatioista työntekijäpooleihin
- Tarvittavien digiloikkien proaktiivinen edistäminen

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOhteet 2021-2023

- Investointien varmistaminen ja taloudellisen toimintaympäristön muutosten ennakointi
- Työelämän murrokseen tarttuminen
- Alustatalouden nousun huomioiminen
- Logistiikan ja saavutettavuuden panokset elinkeinoelämän tueksi
- Saamelaiden perinteisten elinkeinojen tukeminen

Tiekartta

ELINKEINOELÄMÄ

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2021 - 1/2

Yritysten uudistumisen tukeminen:

1. Neuvonta rahoituksen järjestelyissä ja yrittäjien toimeentulon tukeminen.
2. Tukirahoitusten vahva hyödyntäminen (ml. rahoitusneuvonta).
3. ”Tekemisen meiningin” ylläpito - Paikallisten startupien tukeminen. Panostus vanhentuneen teollisuuden lisäksi uusiin teknologioihin.
4. Pidemmän tähtäimen uudistumista tukevat kehitysohjelmat (esim. henkilöstön osaamisen päivittäminen).
5. Koulutusvelan vähentäminen ja digitaalisen osaamisen kehittäminen.
6. Yrittäjyyskasvatus sekä yrittäjyyden tukimallien kehittäminen, erityisesti osuuskuntayrittäjyyteen ja nuorten yhteisiin yrittäjyyskokeiluihin kannustaminen (esim. tet-jaksot, yrittäjyhdistyksen, tukena ja ohjaajana).

Akuutit työllisyystoimet:

1. Akuutit työllisyystoimet matkailun ja teollisuuden parissa (esim. Outokummun yt-neuvottelut).
2. Matkailutoimialan osaajien siirtyä muille toimialoille ja heidän pitäminen Lapissa.
3. Opiskelijoiden etätyömahdollisuuksien lisääminen ja kausityövoiman saatavuuden turvaaminen. Pyritään estämään kansainvälisten osaajien poismuutto vaikeasta matkailun tilanteesta huolimatta.
4. Työvoiman riittävyyden varmistaminen koronatilanteen normalisoitumista silmällä pitäen (esim. kansainvälisen matkailun elpymiseen varautuminen).

Lapin väestön parempi integroiminen työelämään uran eri vaiheissa (ml. nuoret, opiskelijat +55):

1. Entistä vahvempi panostus nuorten siirtymiseen työelämään.
2. Nuorisotyöttömyyden ehkäisy.
3. Erilaiset ohjauspalvelut ja –toiminta niin oppilaitoksissa kuin TE-palveluiden osalta.

Tiekartta

ELINKEINOELÄMÄ

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2021 - 2/2

Innovatiivisuuden lisääminen ja innovaatiotoiminnan entistä vahvempi tukeminen:

1. Tuetaan ja kannustetaan Lapin yrityksiä huomioimaan uuden normaalin riskit ja mahdollisuudet. Hyödynnetään tehtyä ennakkointityötä.
2. Kehitetään prosessia jossa innovaatiot syntyvät. Luodaan ja lanseerataan innovatiivisen etätyöskentelyn käytäntöjä ja tuetaan tukea niiden syntymistä yritysverkostoissa.
3. Itseohjautuvuuden ja uudenlaisen ajattelun esiintuominen vahvemmin jo opinnoissa ja työelämän alkumetreillä.
4. Resurssien lisääminen innovaatioiden kaupallistamiseen.
5. Uusien rahoitusmallien kehittämien innovaatiotoiminnan tueksi.

Tarvittavien digiloikkien proaktiivinen edistäminen:

1. Tietoliikenneyhteyksien varmistaminen tukemaan normalisoitunutta etätyöskentelyä.
2. Lapin etätyömahdollisuuksien markkinointi ja puitteiden kehittäminen. Lapista houkutteleva työnteon paikka.
3. Digiosaaminen kansalaistaitona ja toiminnan elinehtona. Huolehtiminen siitä, että kaikki toimijat pysyvät digikehityksessä mukana (esim. koulutukset, tekninen tuki.)

Kuntapäätäjien kanssa tehtävä yhteistyö/Entistä vahvempi vuoropuhelu kunnanvaltuustojen kanssa (ml. hankintastrategiat):

1. Julkisen sektorin rooli rahoituksen kanavoinnissa ja hyödyntämisessä, ja sekä kuntien valmiudet tarttua hankkeisiin.

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2022

Yritysten tukeminen murroksessa ja kasvussa:

1. Laajennetaan toimintaa yritysten sukupolvenvaihdoksissa tukemisessa.
2. Yritysten kansainvälisen kasvun tukeminen esim. lähimarkkinoiden kautta.

Oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyön rakentaminen kohti molempia hyödyttävää symbioosia:

1. Oppilaitosorganisaatioiden tarjonnan vahvempi tuotteistaminen, elinkeinoelämästä houkutteleva ja kattava informaatio opiskelijoille.
2. Yritysyhteistyö oleellisena osana opiskelua ja nuorten työelämään sijoittumisen tukeminen opintojen jälkeen.
3. Kansainvälisten harjoitteluohjelmien kehittäminen osana laajempaa kansainvälistymistä. Edistää kv-osaajien kiinnittymistä Lappiin ja alueen yrityksiin.
4. Arktisen osaamisen vahvempi tuotteistaminen ja kilpailuedun luominen (esim. haastavissa olosuhteissa toimiminen kaivos- ja metsäteollisuudessa).
5. Opiskelijoiden (työ)harjoittelu yritysten resurssiksi.

Työntekijöiden positiivisten mielikuvien lisääminen työelämästä:

1. Yritysviestinnän kirkastaminen työnantaja- ja työntekijäimagon näkökulmasta. Positiivisten mielikuvien ja viestinnän lisääminen varsinkin nuorten työpanoksen arvostukseen liittyen.

Toimialarajat ylittävän yhteistyön lisääminen ulottuen innovaatioista työntekijäpooleihin:

1. Matkailun ja kaivosteollisuuden yhteistyömahdollisuuksien löytäminen. Kausivaihteluiden minimoiminen toimialarajat ylittävällä työvoimapoolilla.
2. Pienten yritysten keskinäisen verkostoitumisen edistäminen: kilpailuasetelmat paremmat yhtenä rintamana. Toimialarajojen rikkominen ja innovaatioiden hakeminen (esim. matkailu ja taide).
3. Luonnonantimien kautta saatavan lisäarvon mahdollisuuksien hyödyntäminen matkailun ja teollisuuden oheistoimintana.

Tiekartta

ELINKEINOELÄMÄ

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOHTEET

Investointien varmistaminen ja taloudellisen toimintaympäristön muutosten ennakointi:

1. Biotuotetehtäsinvestointien varmistaminen mm. verkostoja tukemalla. Teollisuuden jalostusasteen nosto.
2. Aloitetaan biotuotetehtaan ympärille syntyvän ekosysteemin tukitoimet (selvitykset, tki-hankkeet, yritystuet ja muut rahoitukset).
3. Henkilöstön saamiseen liittyvien mahdollisten pullonkaulojen poistaminen matalalla kynnyksellä (esim. koulutus, kurssit).
4. Korjausvelan purkaminen ja julkiset investoinnit tukemassa elpymistä. Kuntatalouden muutoksiin varautuminen.
5. Taloudellisen ennustettavuuden heikkenemiseen varautuminen.
6. Kestävyyden rakentaminen osaksi Lapin kilpailuetua ja kiertotalouden edistäminen (esim. kiertotalouspuistot ja ekoteollisuuspuistot.)
7. Varautuminen energia-alan murrokseen (ml. turpeen käytön sääntelyn muutos.)

Työelämän murrokseen tarttuminen:

1. Työyhteisöjen valmiuksien parantaminen esim. osatyökykyisten ja maahanmuuttajataustaisten osaajien integraatioon osaksi työyhteisöä. Johtamis-, esimies- ja alaistaitojen systemaattinen kehittäminen. Jatkuvan oppimisen periaatteen jalkauttaminen.
2. Työn ja vapaa-ajan yhdistämisen edistäminen konkreettisilla hankkeilla.
3. Työn ja yrittäjyyden uusien mallien tunnistaminen ja valmiuksien lisääminen. Matalan kynnyksen yrittäjyyden muotojen kehittäminen ja yrittäjähenkisyyden lisääminen.
4. Kaamoskeikat-hankkeen jatkokehittäminen ja laajentaminen.

Alustatalouden nousun huomioiminen:

1. Alustatalouden nousun huomioiminen – muuttuvatko sijoitusmarkkinat nopeastikin? Vaikutukset laajalti yrityksiin ja taloushallintoon.
2. Yritysten digikyvykkyyksien kehittäminen kohti isojen alustatoimijoiden vaatimuksia, erityisesti matkailun saralla (esim. reaaliaikainen inventaarinhallinta.)

Logistiikan ja saavutettavuuden panokset elinkeinoelämän tueksi:

1. Sujuvien matkaketjujen ja logististen verkkojen rakentaminen digitalisaatiota hyödyntäen.
2. Rata- ja tiehankkeiden edistäminen ja koordinointi teollisuuden ja matkailun näkökulmasta, unohtamatta alueen elinvoimaisuuden lisäämistä.
3. Kansainvälisten raja-asemien kehittäminen (elintarviketarkastuspisteen saaminen Sallan raja-asemalle).

Saamelaiden perinteisten elinkeinojen tukeminen.

Tiekartta – Arktinen osaaminen

Tiekartta

ARKTINEN OSAAMINEN

TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

2021

- Verkko-opetuksen ja pedagogiikan tuotekehitys ja tarjonnan lisääminen systemaattisesti sekä hybridimallien kehittäminen
- Matkailun kausityövoiman houkuttelun joustavat keinot
- Oppilaitos- ja yritysysteistyön syventäminen
- Työn hybridimallien kehittäminen yrityksissä ja julkisella puolella

2022

- Arktisen osaamisen vienti ja tuotteistaminen
- Koulutuksen kehittäminen vastaamaan paremmin elinkeinoelämän tulevaisuuden tarpeisiin ja haasteisiin
- Työntekijöiden positiivisten mielikuvien lisääminen työelämästä:
- Maahanmuuttajien huomioiminen koulutuksissa
- Matkailualan koulutuksen houkuttelevuuden imagotyö
- Tutkimustulosten tuominen yhä laajempaan käyttöön

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOhteet 2021-2023

- Koulutuksen tarjonnan vahvistaminen
- Innovaatiotoiminnan kiihdyttäminen ja erikoistuminen
- Osaamisen johtamisen kehittäminen
- Yritysten digitalisaation ja automaation vahvistaminen
- Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton vahvistaminen:
- Tieto- ja tiedolla johtamisen kehittäminen
- Kestävyysoosaamisen ja kestävyiden johtamisen kehittäminen kaikkea läpileikkaavana teemana

Tiekartta

ARKTINEN OSAAMINEN

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2021

Verkko-opetuksen ja pedagogiikan tuotekehitys ja tarjonnan lisääminen systemaattisesti sekä hybridimallien kehittäminen:

1. Oppilas- ja opiskelijälähtöisten hybridimallien kehittäminen.
2. Nykyisten koulutuskokonaisuuksien systemaattinen siirtäminen verkkoon. Tavoitteena nopeus, läheisyys, paikkariippumattomuus ja sopivien sovellusten monipuolinen hyödyntäminen.
3. Tuen, ohjauksen ja seurannan rooli korostuu verkkoon siirryttäessä. Opiskelijan vastuu ei saa kasvaa liian suureksi.
4. Tarvekartoitus yrityskohtaisista verkkokoulutusten tarpeista erityisesti pieniltä ”hiljaisilta” toimijoilta.

Matkailun kausityövoiman houkuttelun joustavat keinot:

1. Kausityövoimahaasteen helpottaminen opiskelijoita hyödyntämällä. Opiskelijoiden etäopiskelumahdollisuudet esim. majoitusta ja tenttimahdollisuuksia tarjoamalla. (Erityisesti matkailuala.)
2. Työperäisen maahanmuuton tukeminen osaajapulana. Vaikuttaminen päättäjiin työperäisen maahanmuuton sääntelyprosessien yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi. Perheiden työllistäminen ja pendelöinnin mahdollistaminen.

Oppilaitos- ja yritys yhteistyön syventäminen:

1. Suurhankkeiden ekosysteemin osaamistarpeisiin vastaaminen.
2. Oppilaitosten, yritysten ja muiden yhteistyön syventäminen (mm. prosessien ja avoimien keskustelufoorumien avulla.)
3. Lappilaisen harjoittelupaikkamallin rakentaminen.

Työn hybridimallien kehittäminen yrityksissä ja julkisella puolella:

1. Etätöprosessien ja -työtapojen kehittäminen. Lähipalveluiden tuottaminen etänä ilman fyysistä läsnäoloa.
2. Yritysten ja julkisten organisaatioiden etätöprosessien, -osaamisen ja toimintatapojen kehittäminen tukemaan paikkariippumatonta työskentelyä.

Tiekartta

ARKTINEN OSAAMINEN

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2022

Arktisen osaamisen vienti ja tuotteistaminen:

1. Arktisen osaamisen määrittely ja Lapin erityisosaamisen tunnistaminen laajasti eri toimialoilla. Arktisen erityisosaamisen vientiin panostaminen (esim. testaustutkimus.)
2. Hybridimallien luominen arktisen osaamisen ja työn tekemisen vahvuudeksi. Tieto liikkuu maailmalta Lappiin ja päinvastoin.
3. Arktisen brändityön kehittäminen alueen erikoispiirteiden mukaan (ml. huippu-urheilu.)

Koulutuksen kehittäminen vastaamaan paremmin elinkeinoelämän tulevaisuuden tarpeisiin ja haasteisiin:

1. Koulutustarjonnan tarkastelu tulevaisuuden työpaikkojen näkökulmasta. (Esim. puutuuko koulutusohjelmista jokin erityisala?) Myös [Arctic Smartness](#) -konseptin esiin tuominen.
2. Työvoimahallinnon kanssa tutkittava lisäkoulutusmahdollisuutta opiskelijoille.
3. Lyhyet ja joustavat täsmä- tai muuntokoulutukset (ml. TE-toimiston, kouluttajien ja yritysten yhteistyö).
4. Oppisopimusopetuksen kehittäminen kausityövoiman hankintaan. (Esim. palkallista työtä yhdistettynä sopiviin oppimiselementteihin lisättävä.)
5. Muuntokoulutuksen mahdollisuuksien parantaminen muuttuviin osaamistarpeisiin. Myös monimuoto-opetuksen laajentaminen (Esim. tarjottava ilta- ja viikonloppukoulutusmahdollisuuksia.)

Maahanmuuttajien huomioiminen koulutuksissa:

1. Maahanmuuttajien oppimisvalmiuksien vahvistaminen ja valmiuksien parantaminen koulutukseen osallistumiseksi.

Matkailualan koulutuksen houkuttelevuuden imagotyö:

1. Matkailun koulutuksen kohdentaminen ja kehittäminen, monitoimijayhteistyö ja urapolkujen rakennus matkailussa – osaamistarpeeseen vastaten.

Tutkimustulosten tuominen yhä laajempaan käyttöön:

1. Yhteistyö Lapin alueiden tutkimuslaitosten kanssa (myös heidän verkottuminen keskenään) ja tutkimustulosten popularisointi Lapin elinkeinoelämän tarpeisiin. Alueella tuotetun tutkimuksen saaminen elinkeinoelämän käyttöön ja faktatiedoiksi päättäjille.

Tiekartta

ARKTINEN OSAAMINEN

TOIMEPIDEKOKONAISUDET

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOHTEET

Koulutuksen tarjonnan vahvistaminen:

1. Joustavien muunto- ja täydennyskoulutuksien kehittäminen.
2. Yrityksille tarjottavan tarvelähtöisen koulutuksen lisääminen (esim. digitalisaatio, kaupallistaminen).
3. Aloituspaiikkojen lisääminen, erityisesti sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saralla ja alan harjoittelupaikkojen tarjonnan aktiivinen lisääminen (ei yksin opiskelijan harteilla).
4. Toisen asteen opetuksen turvaaminen myös pienissä kunnissa.

Innovaatiotoiminnan kiihdyttäminen ja erikoistuminen:

1. Yritysyhteistyö innovaatiotoimintaan niin että oppilaitosten kehittämisympäristöt ja labrat saataisiin enemmän yritysyhteistyön käyttöön.
2. [Arctic Smartness](#)-konseptin tyypiset hankkeet Lapin alueen toimijoiden erikoisosaamisen tunnistamiseksi, erilaistamiseksi ja viestimiseksi.

Osaamisen johtamisen kehittäminen:

1. Osaamisen johtamisen vahvistaminen ja oman osaamisen johtamisen kehittäminen tarjoamalla yksittäisiä (ketteriä) koulutuskokonaisuuksia, sisällyttämällä näitä teemoja korkeakoulujen opetuskokonaisuuksiin sekä kannustamalla yrityksiä kouluttamaan osaajiaan erilaisten kannusteiden avulla.
2. Osaamisen johtamisen kehittämisen rahoitusten ja tukien kartoittaminen ja hakeminen. (Esim. työryhmän perustaminen.)

Yritysten digitalisaation ja automaation vahvistaminen:

1. Yritysten toiminnan vahvistaminen automaation ja digitalisaation hyödyntämisen avulla.
2. Digi- ja automaatio-osaamisen ketterien koulutuspakettien räätälöinti.
3. Tiedottaminen rahoitushakumahdollisuuksista digitalisaation ja automaation hankkeisiin.

Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton vahvistaminen:

1. Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton vahvistaminen, jossa myös korkeakoulujen kv-tutkinto-ohjelmilla on merkitystä (esim. TalentBoost -toimet).

Tieto- ja tiedolla johtamisen kehittäminen:

1. Tekoälyn hyödyntämisen lisääminen päätöksenteon tukena.
2. Uusien toimintatapojen pilotointi ja käyttöönotto.

Kestävyysoosaamisen ja kestävyuden johtamisen kehittäminen kaikkea läpileikkaavana teemana.

Tiekartta – Väestö ja hyvinvointi

Tiekartta

VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

2021

- Koronapandemian aikana syntyneen hyvinvointivajeen kartoitus
- Moniammatillisen työn lisääminen ja verkostojen tiivistäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Työllisyyskokeilut pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemiseksi
- Ikääntyneen työvoiman parempi huomioiminen työllisyysasteen nostamisen näkökulmasta
- Rohkea pilotointi- ja kokeilukulttuuri ennakointityön yhteydessä
- Turvallisten matkustuskäytänteiden ylläpito ja uusien ratkaisujen innovointi
- Länsirajan yhteistyön nopean normalisointi

2022

- Väestön osallisuuden turvaaminen
- Terveiden edistämisen ja ylläpidon edellytyksien turvaaminen:
- Hanke työhyvinvoinnin parantamiseksi Lapin alueella (ml. kunta-ala, elinkeinoelämä)
- Työvoimapulan ratkaisujen hakeminen sosiaali- terveysalalla
- Uusien panostuksien kohdistaminen nuorisotyöttömyyden ehkäisyyn
- Työllisyyskokeiluista nousseiden parhaiden käytäntöjen laajentaminen
- Selvitys kaksoiskuntalaisuuden taloudellisista vaikutuksista, monipaikkaisen työn lisääntyessä

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOHTEET 2021-2023

- Lapin vetovoiman kehittäminen, positiiviseksi kääntyneen muuttoliikkeen muuttaminen pysyväksi
- Sujuvan arjen ja mielekkään elämän mahdollisuuksien parantaminen koko Lapin väestön näkökulmasta
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden digitalisointi ja palveluiden hybridimallien kehittäminen
- Järjestötoiminnan tukeminen ja yhteistyön tiivistäminen julkisen sektorin kanssa

Tiekartta

VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2021

Koronapandemian aikana syntyneen hyvinvointivajeen kartoitus:

1. Päihteiden käytön esiselvityshanke.
2. Väestön hyvinvointikartoitus (osa-alueina esim. opiskelijat, maahanmuuttajat, perheet, yli 50-vuotiaat.)
3. Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden tunnistaminen ja aktiivinen kohtaaminen ja auttaminen.
4. Ennakoivaan mielenterveystyöhön panostaminen.

Moniammatillisen työn lisääminen ja verkostojen tiivistäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa:

1. Moniammatillisen tiimityön kehittäminen verkostomaisen etätyön avulla.
2. Tiedonkulun lisääminen ja kehittäminen eri viranomaistahojen ja järjestöjen välillä.
3. Asiantuntijaverkostoiden parempi hyödyntäminen ja yhden luukun mallin kehittäminen (esim. TYP.)
4. Ohjaamo- ja osaamotoiminnan laajentaminen.

Työllisyyskokeilut pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemiseksi:

1. Matalan kynnyksen palveluiden kehitys ja lisäys.
2. Hyvien toimintatapojen nopea käyttöönotto.

Ikääntyneen työvoiman parempi huomioiminen työllisyysasteen nostamisen näkökulmasta:

1. Anonyymien rekrytoinnin käyttöönotto.
2. Toimet työurien pidentämiseksi.

Länsirajan yhteistyön nopean normalisointi:

1. Rajat ylittävien hankkeiden jatkumisen varmistaminen.

Turvallisten matkustuskäytänteiden ylläpito ja uusien ratkaisujen innovointi:

1. Terveysturvallisuuden kääntäminen vetovoimatekijäksi.

Rohkea pilotointi- ja kokeilukulttuuri Korona Exit- ennakoituvuuden yhteydessä.

Tiekartta

VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2022

Väestön osallisuuden turvaaminen:

1. Kokemusasiantuntijoiden ottaminen mukaan suunnittelutyöhön.
2. Asukkaiden ja kylien ideoiden toteuttamisen helpottaminen, kevyempi prosessi (esim. kylien, järjestöjen tuottamat tapahtumat sääntelyn näkökulmasta.)

Terveysten edistämisen ja ylläpidon edellytysten turvaaminen:

1. Kahden keskussairaalan (Rovaniemi ja Kemi) toiminnan jatkaminen vähintään nykyisellä tasollaan sekä Kemin sairaalan toimintaedellytysten turvaaminen.
2. Kartoitus terveellisten ja turvallisten tilojen turvaamiseksi (erityisesti sisäilmaongelmat).
3. Ergonomian huomioiminen osana kokonaishyvinvointia.
4. Soteuudistuksen luomien mahdollisuuksien kartoitus hyvinvoinnin edistämiseen.

Hanke työhyvinvoinnin parantamiseksi Lapin alueella (ml. kunta-ala, elinkeinoelämä):

1. Kokeilevan työkuulttuurin rakentaminen.
2. Kokeilut ja kampanjat (esim. kaamossiasta.)
3. Ennaltaehkäisevien mielenterveyspalveluiden lisääminen.
4. Lähiesimiestyön kehittäminen.

Työvoimapulan ratkaisujen hakeminen sosiaali- terveysalalla:

1. Työvoimapankki-toimintatavan ja muiden mallien käyttöönotto laajamittaisesti.

Uusien panostuksien kohdistaminen nuorisotyöttömyyden ehkäisyyn:

1. Pidempiaikaisempaa ja henkilökohtaisempaa tukea nuorille – ”saatellaan nuoret eteenpäin”.

Työllisyyskokeiluista nousseiden parhaiden käytäntöjen laajentaminen.

Selvitys kaksoiskuntalaisuuden taloudellisista vaikutuksista, monipaikkaisen työn lisääntyessä.

Tiekartta

VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

TOIMEPIDEKOKONAISUDET

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOHTEET

Lapin vetovoiman kehittäminen, positiiviseksi kääntyneen muuttoliikkeen muuttaminen pysyväksi:

1. Lappilaisen hyvinvoinnin tekijöiden esiintuominen (uudet toimintamallit, hybridimallit, työnantajat, esim. kaamossiesta)
2. Lapin jatkuva ja suunnitelmallinen markkinointi asuinpaikkana etätyötätekeville ihmisille. Lapin kehittämisenäkymän ja työllisyysnäkökymien esiintuominen osana markkinointia.
3. Nuorten pitovoiman parantaminen nopean työelämään integroitumisen kautta.
4. Asumisratkaisujen tarjonnan lisääminen ja laadun parantaminen (kuntien vuoropuhelu rakennuttajien ja sijoittajien kanssa).
5. Koulutusperäisen maahanmuuton tukeminen ja korkeakoulujen kansainvälisten tutkinto-ohjelmien kehittäminen (TalentBoost - toimet)

Sujuvan arjen ja mielekkään elämän mahdollisuuksien parantaminen koko Lapin väestön näkökulmasta:

1. Vanhus-, perhe -, lapsi- ja nuorisoystävällisten yhteisöjen kehittäminen.
2. Kuntien hyvinvointityön kehittäminen.
3. Peruspalveluiden siirtyminen verkkoon
4. Sosiaalisten kontaktien turvaaminen poikkeusolojen jatkuessa.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden digitalisointi ja palveluiden hybridimallien kehittäminen:

1. Digitaalisten etähoivaratkaisujen kehittäminen.
2. Kehitetään hoitokäytäntöihin toimintamalleja terveydenhuollon etäpalveluiden lisääntyessä.
3. Digitaalisten palveluiden saavutettavuudesta huolehtiminen (ml. ikäteknologia.)

Järjestötoiminnan tukeminen ja yhteistyön tiivistäminen julkisen sektorin kanssa:

1. Järjestötoiminnan tulevaisuuden roolin hahmottaminen Lapin maakunnassa (esim. sote, virkistys, kulttuuri ja liikuntapalvelut.)
2. Kunta-järjestöyhteistyön tiivistäminen jokaisessa kunnassa. (Laaja-alainen työ järjestöissä myös mukana osaltaan kuntouttavassa työtoiminnassa.)
3. Järjestöt pitäisi ottaa mukaan tekemään kunnan hyvinvointikertomusta. Järjestötyötä kuvaavat indikaattorit mukaan.

Tiekartta – Saavutettavuus

Tiekartta

SAAVUTETTAVUUS

TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

2021

- Terveysturvallisen matkustamisen edistäminen ja prosessien yhtenäistäminen
- Julkisen liikenteen kehittäminen ja kapasiteetin ketterä säätäminen
- Logististen verkostojen ja matkaketjujen kehittäminen
- Sähköautoilun infran kehittäminen
- Saavutettavuuden edunvalvonnan yhtenäistäminen
- Autoilun siirtymäratkaisujen selvittäminen

2022

- Rajayhteistyön syventäminen
- Raideliikenteen, aluekehittäjien ja matkanjärjestäjien yhteistyön syventäminen
- Kemin satamaväylän syventämisen hanke
- Lapin lentokenttien elinvoimaisuuden kehittäminen
- Älyliikenteen ratkaisujen kartoittaminen
- Lapin saavutettavuuden kestävä kehityksen sovellus

JATKUVAN KEHITTÄMISEN KOHTEET 2021-2023

- Lapin tieverkoston korjausvelan pienentäminen
- Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen
- Raideliikenteen laadun ja vastuullisuuden kehittäminen
- Saavutettavuuden avustuksia kartoittavat työryhmät
- Lentoliikenteen sähköistymiseen varautuminen
- Teiden turvallisuuden parantaminen

Tiekartta

SAAVUTETTAVUUS

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2021

Terveysturvallisen matkustamisen edistäminen ja prosessien yhtenäistäminen:

1. Matkustuskuplia suunnittelevien työryhmien perustaminen. Kansainvälisen rahoituksen kartoittaminen matkustuskuplia varten (matkustuskuplien pilottiryhmät).
2. Matkustuskuplien suunnittelu ja toteuttaminen sidosryhmien ja viranomaisten kanssa. Muiden ulkomaisten terveysturvallisten ja Lapin kohteiden välisten matkustuskuplien selvittäminen sekä käytäntöjen luominen.
3. Matkustuskuplista viestiminen matkustajille, matkanjärjestäjille tai esim. toimittajille.

Julkisen liikenteen kehittäminen ja kapasiteetin ketterä säätäminen:

1. Lapin julkisen liikenteen kattavuuden kehittäminen (ml. linja-autot sekä raide- ja lentoliikenne.)
2. Kotimaan julkisten liikenneyhteyksien kapasiteetin riittävyys vastaamaan kysyntää sekä kapasiteetin ketterä nostamisen mahdollisuus kysynnän perusteella.

Logististen verkostojen ja matkaketjujen kehittäminen:

1. Lapin logistisen verkon kehittäminen ja matkaketjujen lisääminen julkisen ja yksityisen liikenteen välillä.
2. Varautuminen lentoliikenteen volyymin muutoksiin.

Sähköautoilun infran kehittäminen:

1. Sähköautojen vaatiman infran (esim. [latauspisteiden](#)) laajentamisen selvittäminen ja aloittaminen Lapissa.

Saavutettavuuden edunvalvonnan yhtenäistäminen:

1. Saavutettavuuden edunvalvonnan yhtenäistäminen ja viestiminen esim. päättäjille yhteistä viestiä.

Autoilun siirtymäratkaisujen selvittäminen:

1. Biokaasuautoilun infran kehittäminen erityisesti raskaan liikenteen näkökulmasta. (ml. rahoitus, investointisuunnitelmat.)

Tiekartta

SAAVUTETTAVUUS

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

2022

Rajayhteistyön syventäminen:

1. Ruotsi-, Norja- ja Venäjä-yhteyksien parantaminen saavutettavuuden (mm. elinkeinoelämän, kuten matkailun) näkökulmasta.
2. Rajat ylittävään lähiliikenteeseen Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän välisen rajatoimielimen muodostamisen selvittäminen ja mahdollisesti perustaminen (Tenojoki-tyyliin).

Raideliikenteen, aluekehittäjien ja matkanjärjestäjien yhteistyön syventäminen:

1. Kumppanuuksien solminen ja syventäminen.

Kemin satamaväylän syventämisen hanke:

1. Kemin satamaväylän syventämisen ja sataman toimintaa tukevien tilaiteettien parantamisen hankkeen käynnistäminen.

Lapin lentokenttien elinvoimaisuuden kehittäminen:

1. Kenttien ylläpitäminen ja kehittäminen verkoston säilyttämiseksi. (ml. ostopalveluiden laajentumisen ehkäiseminen Lapin kenttien elinvoiman säilyttämiseksi.)
2. Avoimen keskusteluyhteyden ylläpitäminen lento-operaattoreihin niin Suomessa kuin ulkomailla lentoliikenteen ylläpitämiseksi Lapin alueella.
3. Yhteistyön syventäminen Finavian kanssa.

Älyliikenteen ratkaisujen kartoittaminen:

1. Älyliikennetarkaisujen, kuten älykkäiden tiekomponenttien ja muiden ratkaisujen kartoittaminen teiden ylläpidon, tiemerkintöjen päivittämisen, energian tuotannon ja turvallisuuden parantamiseksi (esim. [Solar roadways-hanke](#) USA:ssa).

Lapin saavutettavuuden kestävä kehityksen sovellus:

1. Liikkumisen ja saavutettavuuden ympäristövaikutusten arvioinnin palvelun tai sovelluksen kehittäminen erityisesti esim. Lapin alueelle. Sovellus helpottaisi kuluttajien valintoja ja lisäisi tietoisuutta eri liikkumisen muodoista.

Tiekartta

SAAVUTETTAVUUS

TOIMEPIDEKOKONAISUUDET

JATKUVAT KEHITTÄMISEN KOHTEET

Lapin tieverkoston korjausvelan pienentäminen:

1. Teiden kunnostushankkeiden eteenpäin vieminen ja rahoituksen hakeminen tuleville hankkeille.
2. Kuntien roolin aktivointi teiden ylläpitämiseksi.

Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen:

1. Laajakaistayhteyksien kattavuuden laajentaminen Lapin alueella (vaiheistamissuunnitelmat loppuun).
2. 5 G-verkon peiton kattavuuden lisäämisen selvittäminen.

Raideliikenteen laadun ja vastuullisuuden kehittäminen:

1. Raideliikenteen laadun (kuten vuorojen nopeuden) kehittäminen ja vastuullisen matkustamisen lisääminen.
2. Uusien yhteyksien (esim. Kemijärvi-Salla tai Taivalkoski-Kemijärvi) selvittäminen ja investointipäätösten valmistelu.
3. Rautateiden sähköistämisen kehittämishankkeet.

Saavutettavuuden avustuksia kartoittavat työryhmät:

1. Työryhmien perustaminen Lapin saavutettavuuden avustusten ajamiseksi. Esim. yksityisteiden avustukset (rahoituksen selvittäminen ja ylläpidon eteenpäin vieminen).

Lentoliikenteen sähköistymiseen varautuminen:

1. Sähkölentokoneet ovat mahdollisia lyhyille matkoille seuraavan 10 v aikana. Kehitystä on seurattava ja muutoksiin reagoitava.

Teiden turvallisuuden parantaminen:

1. Tiestön käytön turvallisuustekijöiden parantaminen esim. ulkomaisessa rekkaliikenteessä (esim. Norjan mallin mukaisesti.)

Nykytilan kuvaukset teemoittain

LIITE A

Nykytilan kuvaus

Elinkeinoelämä

Korona keskeytti Lapin viisi vuotta kestäneen kasvuputken. Elinkeinoelämän monipuolisuus auttaa matkailun hiljennyttyä.

KOHTALONKYSYMYKSIÄ:

- Vaikuttaako matkailun epävarmuus rakentamiseen?
- Onko Lapin elinkeinoelämällä tarpeeksi resursseja ja kyvykkyyksiä hyödyntää koronapandemian kiihdyttämiä digitaalisia työkaluja?
- Miten matkustusrajoitukset kehittyvät? Palaako kansainvälinen matkailu ennalleen?
- Miten Lapin merkittävät teollisuushankkeet etenevät?

Arktinen osaaminen

Koronakriisi pysäytti hyvän työllisyyskehityksen. Ammattitaitoisen ja osaavan työvoiman saatavuus asettaa edelleen haasteita työmarkkinoille.

KOHTALONKYSYMYKSIÄ:

- Säilyvätkö Lapin laajat koulutusmahdollisuudet?
- Vaikuttaako koronakriisi yhteistyöhön rajanaapureihin pidemmällä aikajänteellä?
- Säilyykö Lapin toimijoiden tiivis yhteistyö?
- Onnistuvatko alueen työllisyystoimet? Mikä on Lapin työllisyysaste vuonna 2025?

Väestö ja hyvinvointi

Lapin väkiluvun väheneminen on ollut viime vuosina hillitympää ja koronakriisin aikana nettomuutto on lisääntynyt monessa maakunnan kunnassa.

KOHTALONKYSYMYKSIÄ:

- Minkälaisia pitkän aikavälin vaikutuksia koronakriisillä on muuttoliikkeisiin?
- Kuinka käy Lapin vetovoiman, jos matkailuelinkeino supistuu kriisin seurauksena merkittävästi?
- Onnistutaanko tarjoamaan riittävän kattavia terveys- ja hyvinvointipalveluita tulevaisuudessa?
- Kykeneekö Lappi kasvattamaan väestöpohjaa ja vetovoimaa?

Saavutettavuus

Lapin saavutettavuuden kehittämiseksi on meneillään useita kehityshankkeita. Hankkeiden suunnittelun ja toteutuksen jatkuminen on keskeistä Lapin elinvoiman kannalta myös koronakriisissä.

KOHTALONKYSYMYKSIÄ:

- Miten lentoyhteydet Lappiin kehittyvät?
- Miten rataliikenne kehittyy Lapissa? Entä raideyhteyksien sähköistämishankkeet?
- Kuinka tieverkostoa huolletaan?
- Miten matkaketjut kehittyvät lähitulevaisuudessa?
- Kuinka Lapin digitaalinen saavutettavuus kehittyy?

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 1: LAPIN ELINKEINOELÄMÄ

NYKYTILA: Korona keskeytti Lapin viisi vuotta kestäneen kasvuputken. Elinkeinoelämän monipuolisuus auttaa matkailun hiljennyttyä.

Vuosi 2019 näytti Lapin elinkeinoelämän ja talouden osalta varovaisen positiivisena. Alueen suhdannekehitys oli positiivista, joskin heikompaa kuin aiempina vuosina johtuen kaivostoiminnan ja teollisuuden liikevaihdon laskusta. Ennen koronaa kasvavia sektoreita olivat erityisesti kaivostoiminta, matkailu, muu teollisuus, rakentaminen sekä majoitus- ja ravitsemustoiminta. Lapissa on paljon mikro-, pien- ja keskisuuria yrityksiä. Yrittäjyyden suosimisella on pyritty vastaamaan työllisyyden haasteisiin. Vuosi 2019 oli ennätysvuosi uusien yritysten lukumäärässä.

Moni lappilainen yritys on kohdannut liikevaihdon romahtamisen maaliskuun 2020 jälkeen. Kansainvälisen matkailun rajoitusten jatkuessa jopa 60% matkailuyrityksistä voi päätyä toiminnan lopettamiseen. (1)

Kansainvälinen matkailu lähes pysähtynyt

Kansainvälinen matkailu on lähes pysähtynyt vuonna 2020 ja matkustusrajoitteet asettavat lähitulevaisuuden matkailun suuren epävarmuuden alle. Kotimaiset matkailijat ovat löytäneet tiensä Lappiin, mutta ostovoima ja -halukkuus eivät yksin riitä ylläpitämään Lapin matkailuinfrastruktuuria ja palveluvalikoimaa. Matkailuun oli juuri ehditty tehdä paljon investointeja vuosina 2017-2019. (1)

Kansallisen tason päätökset mm. terveysvaatimuksista määrittävät Lapin matkailun lähitulevaisuuden kehitystä. Paljon on kiinni myös lento- ja junayhteyksien määrästä, joista erityisesti lentoliikenteessä on nähtävissä suurta globaalia epävarmuutta. Finnair on ilmoittanut mittavista lomautuksista ja irtisanomisista. Toisaalta matkanjärjestäjät, kuten Aurinkomatkat, ovat lanseeranneet pakettimatkkoja Lappiin. Kaupan ala kärsii erityisesti pien- ja erikoiskauppojen osalta kansainvälisten matkailijoiden puutteesta, kun taas pt-kauppaan ja verkkokauppaan koronapandemialla on ollut positiivisia

vaikutuksia. Myös rajaliikenteen rajoituksen Ruotsin ja Norjan suuntaan ovat vaikeuttaneet alueen työvoiman liikkumista ja rajakauppaa. (1, 10, 11)

Kaivostoiminta ja teollisuus toistaiseksi vakaita

Teolliset toimialat muodostavat noin 70% koko Lapin liikevaihdosta ja joka neljännen Lapin työpaikoista. Lapin alue kattaa 6% koko Suomen tavaraviennistä (2018). Merkittävin liikevaihdollinen osuus tulee metallien jalostuksesta, paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksesta, rakentamisesta ja kaivostoiminnasta ja louhinnasta. Metsätalous ja puunkorjuu vastasi liikevaihdoltaan 250 mEUR osuutta 950 työpaikalla (2018). Puunjalostuksen ja metsäsektorin osalta pääpainopiste on pakkausmateriaaleissa ja sahateollisuudessa, ja siten esimerkiksi paperin kysynnän väheneminen tulevaisuudessa ei välttämättä vaikuta Lapin metsäsektoriin niin merkittävästi. Isompana haasteena nähdään kuitupuukäyttäjien pula. Metsä Groupin tehtaan myönteiset uutiset heijastavat myös muihin yrityksiin. Logistiikan osalta Ajoksen väylän syventäminen sallii isompien laivojen kulun Lappiin. (7)

Lapin teollisuus ei ole toistaiseksi kärsinyt koronakriisistä merkittävästi, mutta tilanteen jatkuessa vaikutukset tulevat heijastumaan myös muille sektoreille. Yleinen oletus on että kaivosteollisuuden osalta kysyntä säilyy kohdemarkkinoilla ja akuutti kriisi ei vaikuta raaka-aineiden hintoihin. Lapin mineraaleille on odotettavissa kysyntää EU:n alueella tulevaisuudessa. Marraskuussa 2020 Outokumpu ilmoitti aloittavansa yt-neuvottelut, joilla on vaikutusta Kemin kaivokseen ja Tornion terästehtaan. Syinä yt-neuvotteluille nähtiin paitsi koronapandemian tuoma epävarmuus, mutta myös pidemmän ajan kustannushaasteet.

Rakentaminen on toistaiseksi säilynyt varsin vakaalla tasolla, joskin painotus on vahvasti matkailu- ja asuntorakentamisessa, mikä luo epävarmuutta tulevaisuutta ajatellen. Kunnat investoivat julkisiin rakennuksiin ja peruskorjaushankkeisiin. Lapin keskussairaalan rakentaminen etenee. (1)

Teeman heikkoudet ja vahvuudet

TEEMA 1: LAPIN ELINKEINOELÄMÄ

VAHVUUDET

- Monipuolinen elinkeino rakenne hajauttaa riskejä, vaikka matkailutoimialan osalta tilanne on koronapandemian takia haastava.
- Matkailun osalta mahdollisuus toteuttaa turvallisuus- ja hygieniaratkaisuja tilan ansiosta.
- Suomi on selvinnyt koronakriisin hoidosta verrattain hyvin ja Lapissa tartuntatilanne ei ole ollut maan pahimpia. Tällä on mahdollisesti positiivisia vaikutuksia alueen imagolle ja luo tunnetta turvallisesta matkakohteesta.
- Positiiviset kokemukset yrittäjyydestä. Ennen vuotta 2020 yrittäjyys oli vahvassa kasvussa ja uusia yrityksiä syntyi erityisesti matkailuun, mutta myös teollisuuteen. Yritysten yleinen tahtotila selviytyä vaikeiden aikojen yli.
- Kyky ja halu löytää uusia liiketoimintamahdollisuuksia muuttuneessa tilanteessa.
- Kaivosteollisuuden osalta koronapandemian akuutit vaikutukset ovat toistaiseksi vähäiset. Teollisuuden rooli kestävässä investoinneissa tulee lisääntymään, ja mahdollistaa siirtymän kohti Green Dealia.
- Metsäsektorin fokus on "tulevaisuuden tuotteissa": Lapissa metsäsektorin fokus on pakkausmateriaaleissa ja sahateollisuudessa, joten esimerkiksi paperin kysynnän lasku ei vaikuta alueen elinkeinoelämään.
- Katseet suunnattu kohti tulevaa: Uusien avauksien, kuten ekoteollisuuspuistojen ja kiertotalousalustojen varaan on mahdollisuus rakentaa uutta elinkeinoa tulevaisuudessa (esim. kemianteollisuus).
- Työllisyyskehitys oli hyvää vuoden 2019 aikana ja työttömyys laski Lapissa aina alkuvuoteen 2020 asti.
- Myönteisyys verkostotoimintaa kohtaan ja vastuunjaot resurssien mukaan. Varsin tiivis kehittäjätoimijoiden verkosto sekä vahva tuntemus toisista toimijoista.

HEIKKOUEDET

- Vahva riippuvuus kansainvälisestä lentomatkailusta. Infrastruktuuri suosii lentämistä. Matkailun sesonkiriippuvaisuus.
- Lapin elinkeinoelämä on hyvin vientiriippuvaista, mikä realisoituu koronatilanteen pitkittyessä.
- Erityisesti Pohjois-Lappiin oltiin tehty varsin merkittävästi matkailuinvestointeja ennen koronaa (vuosina 2017-2019). Vaikutukset ovat tosin pitkälti alueellisia.
- Korkea rakennetyöttömyys jo valmiiksi – mistä riittäviä työllisyystoimia vaativaan kriisiin? Koronakriisin tukitoimilla tarve vastata elinkeinojen ja omaisuuden menetyksiin.
- Yrittäjäkenttä on hyvin pienyrittäjävaltainen (matkailun lisäksi myös muilla aloilla) ja pk-yrittäjät ovat osin hyvin iäkkäitä
- Tietoliikenneyhteydet vaikeuttavat etätöitä
- Matkailun useat liittännäistoimialat, kuten rakentaminen, logistiikka, kauppa- ja palvelutoiminta ja alkutuotanto kärsivät matkailun vaikeasta tilanteesta. Riskinä menettää se, mitä on rakennettu vuosikymmenten ajan, rekrytointi haasteet lisääntyvät kun ihmiset siirtyvät muille toimialoille.
- T&K-toiminnan lisääminen on ollut haasteellista Lapin alueelle. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot laskivat vuoden 2018 aikana.
- Työvoiman saatavuushaasteet koskevat useita ammatteja, sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävistä mm. kuljetuksen, teollisuuden, rakentamisen ja opetuksen tehtävissä. Pidemmällä aikavälillä haasteeksi muodostuu työvoiman ikärakenne ja paine lisätyöllisille teollisuushankkeiden myötä.
- Riskinä on että Lapin toimijat ja yritykset eivät ehdi ajoissa mukaan Green Dealin vaatimiin toimiin. Liiketoimintahyödyt on pystyttävä osoittamaan.

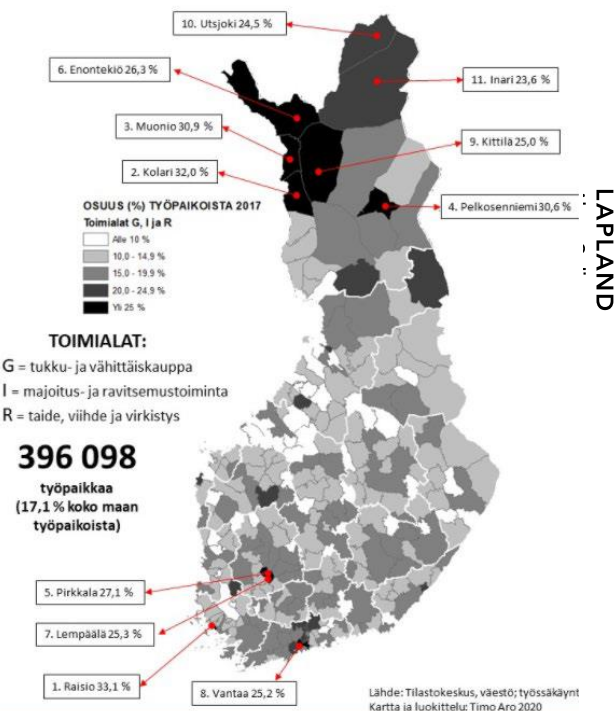
Kohtalonkysymykset

TEEMA 1: LAPIN ELINKEINOELÄMÄ

KOHTALONKYSYMYKSET

- Miten matkustusrajoitukset kehittyvät? Palaako kansainvälinen matkailu ennalleen? Millainen talvikausi on 2020/21?
- Miten Lapin merkittävät teollisuushankkeet etenevät? Vaikuttaako koronavirushiiri myöhemmin kaivosteollisuuteen?
- Onko malmin etsintä houkuttelevaa tulevaisuudessa? Onnistutaanko kaivostoiminnan T&K hankkeissa?
- Miten onnistutaan alueen veto- ja pitovoimassa? Miten estetään työvoiman karkaamista, jos korona vie työpaikkoja? Miten taataan luotettava yrittäjyyden toimintaympäristö uusille yrittäjille?
- Suosiiko lisääntynyt etätöy Lappia?
- Miten mikro- ja pienyritysten näkymät kehittyvät vuonna 2021? Onnistutaanko koronarahoituksella pelastamaan yrityksiä?
- Mitä uusia innovatiivisia ratkaisuja vaikean tilanteen myötä voi syntyä?
- Vaikuttaako matkailun epävarmuus rakentamiseen?
- Onko Lapin elinkeinoelämällä tarpeeksi resursseja ja kyvykkyyksiä hyödyntää koronapandemian kiihdyttämiä digitaalisia työkaluja?
- Miten ikääntyvien yrittäjien pk-yrityksiä pystytään uudistamaan pidemmällä aikajänteellä? Miten taataan jatkuvuus?

KOLMEN KORONAKRIISIN ENSIAALLOSTA KÄRSIVÄN TOIMIALAN TYÖPAIKKOJEN OSUUS (%) KUNNITTAIN

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 2: ARKTINEN OSAAMINEN (1/2)

NYKYTILA: Koronakriisi pysäytti hyvän työllisyyskehityksen, ammattitaitoisen työvoiman saatavuus asettaa haasteita työmarkkinoille.

Viime vuosina Lapin työllisyyskehitys on ollut hyvää, mikä on näkynyt positiivisesti työllisyysasteen, työttömyyden ja taloudellisen huoltosuhteen kehityksessä. Maakunnan sisäiset alueelliset erot ovat kuitenkin huomattavia. Vuonna 2019 työllisyysaste nousi Lapissa yli 70 prosenttiin ja ero koko maahan kaventui. Vielä alkuvuodesta 2020 työllisyysaste oli vuodentakaista korkeampi ja työllisten määrä kasvoi palveluissa, kaupassa ja rakentamisessa. **Koronaviruksen rajoitustoimien vaikutus työllisyyteen oli keväällä Lapissa huomattavasti koko maata voimakkaampi.** Koronaviruksen rajoitustoimenpiteet käänsivät työttömyyden jyrkkään kasvuun.

Työvoiman kysyntä on heikentynyt, mutta huhtikuussakin avoimeksi ilmoitettiin lähes 1 100 työpaikkaa. Työvoiman saatavuus ja sen edellyttämät toimenpiteet ovat edelleen keskeinen haaste ja pulaa hakijoista raportoitiin ammattibarometrin mukaan vuonna 2020 usealla toimialalla. Lapissa lähes jokaisen keskeisen toimialan kasvun edellytyksenä ovat toimivat liikenne-yhteydet ja **ammattitaitoisen työvoiman saatavuus.** Työllisyys, työpaikkojen säilyttäminen ja työvoiman saatavuus ovat keskeinen painopiste myös

rakennerahastohankkeissa. (3,5,13)

Lappilaisten toimijoiden yhteisessä Veto- ja pitovoimainen Lappi -hankkeessa kootaan maakunnallinen hankeconsortio ja pyritään parantamaan yhdessä **työvoiman kohtaantoa.** (3)

Oppilaitosten ja yritysten välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, kun verkostoyhteistyössä ennakoidaan työvoima- ja osaamistarpeita sekä varaudutaan reagoimaan elinkeinoelämän ja toimintaympäristön muutoksiin ketterillä työelämälähtöisillä toiminta- ja koulutusmalleilla kohdentaen koulutustarjontaa kysyntäaloille. Oppilaitoksissa tapahtuvan oppimisen rinnalle tarvitaan uudenlaisia työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä. **Oppilaitosten ja yritysten väliset kumppanuussopimukset tukevat osaavan työvoiman saatavuutta.** Esimerkiksi Ammattiopisto Lappian Louen toimipiste on kehittynyt maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskukseksi, jonka toiminnassa yhdistyvät tutkimus, kehittäminen, yritystoiminta ja koulutus.

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 2: ARKTINEN OSAAMINEN (2/2)

Lapin pyrkimyksenä on olla yksi Suomen vetovoimaisimmista ja osaavimmista kokeilu- ja innovaatioympäristöistä seuraavan kymmenen vuoden sisällä.

Lapin vahvoja erityispiirteitä ovat kansainvälinen rajayhteistyö kolmen naapurimaan kanssa ja luonnonolosuhteista johtuva sesonkiluonteisuus. **Rajojen yhtäkkinen sulkeminen lamaannutti kaupan Lapin raja-alueilla, jossa on totuttu tiiviiseen yhteistyöhön.** Lähialueen pohjoismaista yhteistyötä rajaesteiden purkamisessa korostetaan ja pohjoismaat ovat työskennelleet yhdessä jo kauan kasvun ja elinvoiman luomiseksi raja-alueilla. (1)

Lapin väestön koulutustaso on nouseva. Vuonna 2018 korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli 25-34-vuotiaasta väestöstä 28 prosenttia. Pelkän peruskoulun suorittaneiden 20-24-vuotiaiden osuus on laskenut alle 15 prosenttiin. Molempien osalta **alueen sisäiset erot ovat kuitenkin huomattavia.** Etenkin miesten ja matalan koulutustason omaavien maahanmuuttajien koulutukseen tulee panostaa. Toisen asteen koulutukseen hakeutumisaktiivisuus on Lapissa erittäin hyvä, ja ko. koulutuksen suorittaneita yli 15-vuotiaita Lapissa onkin enemmän suhteessa koko maahan. (4)

Lapissa on laaja korkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten ja sektoritutkimuslaitosten verkosto. Verkoston säilyminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys ja kansallisessa mittakaavassa uhkana on verkoston heikentyminen.

Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu ovat muodostaneet Lapin korkeakoulukonsernin, jotta pohjoinen korkeakoulukokonaisuus kehittyy poikkitieteellisesti ja saavuttaa vahvan aseman kansallisesti tutkimuksessa, koulutuksessa ja innovaatiotoiminnassa sekä menestyy kansainvälisesti johtavana toimijana arktisessa tutkimuksessa ja osaamisessa. Uudistuvien toisen asteen oppilaitosten Lappian, Lapin ammattiopiston sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kehittyvät roolit osaavan työvoiman tuottajina on Lapin kilpailukyvyn edellytys. (4)

Lapin toimijoiden yhteistyö vahvistui koronakriisin keskellä, kun Lapin liitto, Lapin kuntajohtajaverkosto, Lapin ELY-keskuksen ylijohtaja, Lapin TE-toimiston johtaja, Lapin AVI:n johto, sairaanhoitopiirien johto ja Lapin Yrittäjien toimitusjohtaja kokoontuivat säännöllisesti koronakeväänä.

Teeman heikkoudet ja vahvuudet

TEEMA 2: ARKTINEN OSAAMINEN

VAHVUUDET

- Tiivis yhteistyö läntisten rajanaapureiden kanssa
- Viime vuosien hyvä työllisyyskehitys
- Laaja kansainvälinen yhteistyö ja verkostot
- Tiivis yhteistyö alueen toimijoiden ja päättäjien kesken (osaamiskeskittymät)
- Laaja koulutustarjonta: Lapin korkeakoulukonserni ja uusiutuvat toisen asteen oppilaitokset. Oppilaitosten yhteistyö on vahvaa, tiivistä ja mallinnettua
- Lapin koulutus- ja tutkimusinstituutiot luovat hyvän perustan arktiselle innovaatiotoiminnalle.
- Nouseva koulutustaso (erityisesti nuoret ja toinen aste)
- Muuttuvat työurat (useat työsuhteet) ovat aina olleet luonteva osa Arktisen alueen työmarkkinoita.
- Rahoituksen hyvä saatavuus
- Kattava jatkuvan oppimisen strategia
- Toimialaklusterit ja arktisen osaamisen klusterit
- Saamelaiskulttuuri ja kieli
- Oppilaitosten resilienssi korkea koronan myötä digiaikaan siirtyessä
- Digitalisaatio on lisännyt koulutuksen mahdollisuuksia erityisesti saamenkielisessä koulutuksessa
- Kemin kiertotalouskeskus on Euroopan johtavia osaamiskeskustoja
- Suomalainen teollisuus on halukas kehittämään uusia tuotteita suomalaisten osaamiskeskusten kanssa

HEIKKOUEDET

- Idän suhteet heikkenevät kovaa vauhtia
- Harvaan asutun alueen haastavat olosuhteet
- Ikärakenteen vinoutuminen ja sen vaikuttaminen työmarkkinoihin
- Suuret alueelliset erot koulutustasossa sekä työllisyysessä
- Osaavan työvoiman saatavuuden haasteet
- Heikko muuttohalukkuus maakunnan sisällä (ml. vaikutukset työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin)
- Nuorten miesten heikko koulutustaso
- Suomen suuret koulutustasojen väliset erot
- Ministeriötason visio keskittämispoliitikasta- haasteena, että valtakunnallisesti keskitetty politiikka toimii ajurina paikallisten tarpeiden yli.
- Toimialojen välinen yhteistyö riittämätöntä. Osin esiintyy vastakkainasettelua.
- Omien tuotteiden määrä alueella ja innovaatioiden hidas kehittyminen
- Ohut innovaatiotoiminta, erikoistumisen mahdollisuudet ja rahoitusresurssit ja erityisesti riskirahoittaminen ovat vähäisiä
- Koko alan hallinnolliset (ministeriöt) hitaudet heikentävät oppilaitosten reagoitukykyä koronan tuomiin muutoksiin
- Koronan pitkittyessä toisen asteen oppimistulokset jäävät heikommiksi

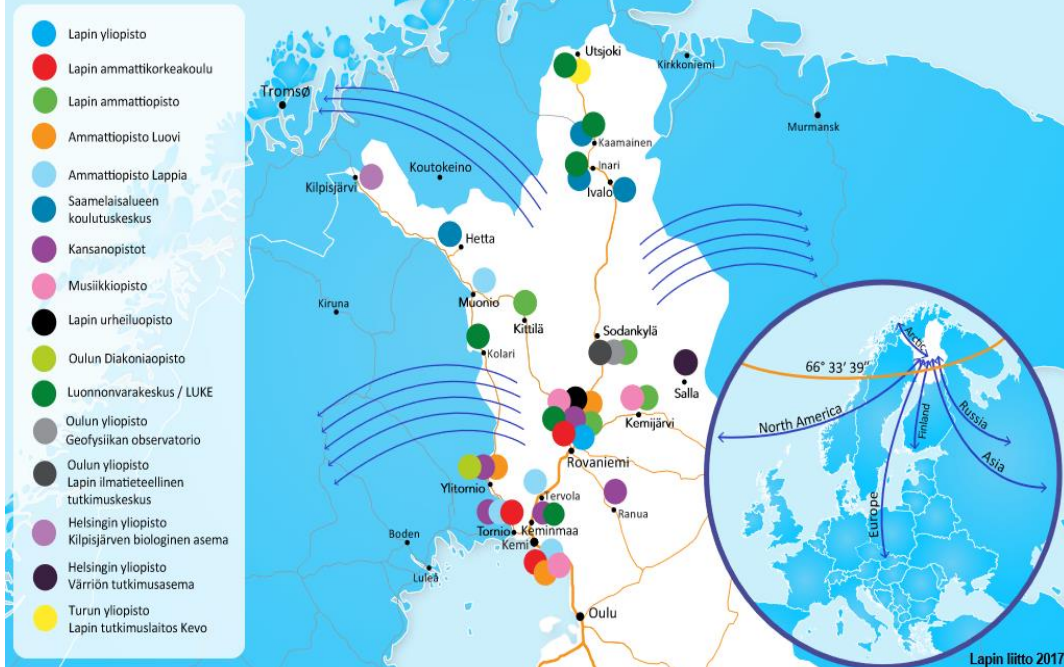
Kohtalonkysymykset

TEEMA 2: ARKTINEN OSAAMINEN

KOHTALONKYSYMYKSET:

- Säilyvätkö Lapin laajat koulutusmahdollisuudet?
- Vaikuttaako koronaviruksen yhteistyöhön rajanaapureihin pidemmällä aikajänteellä?
- Säilyykö Lapin toimijoiden tiivis yhteistyö?
- Kuinka akuuttia kohtaanto-ongelmaa voidaan hoitaa ja tulevaisuuden yritysten työvoimatarpeita pystytään ennakoimaan?
- Pystytäänkö innovaatio- ja kehitystoimintaan panostamaan kriisin jälkeisinä vuosina (mahd. leikkaukset)?
- Onnistuvatko alueen työllisyystoimet? Mikä on Lapin työllisyysaste vuonna 2023?
- Minkälaisia vaikutuksia hallituksen keskittämispolitiikalla on Lappiin?

Lapin oppilaitokset ja kansainvälinen yhteistyö

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 3: VÄESTÖ JA HYVINVOINTI (1/2)

NYKYTILA: Lapin väkiluvun väheneminen on ollut viime vuosina hillitympää ja koronakriisin aikana nettomuutto on lisääntynyt monessa maakunnan kunnassa. Pitkän aikavälin vaikutuksia on kuitenkin vaikea arvioida tässä vaiheessa.

Lapin maakunnassa on asukkaita 177160, joista 57 % kaupunkialueella. Paikallisesti muuttovirta on keskittynyt maalta kaupunkiin ja maakunnasta pois. Myös syntyvyysluvut laskevat. Poikkeuksena on alkanut vuosi, jonka kahtena ensimmäisenä kvartaalina nettomuutto on ollut positiivinen monessa maakunnan kunnassa.

Väestöllinen huoltosuhde on Lapissa hieman korkeampi verrattuna maan keskiarvoon. Huoltosuhde on heikentymässä ikäihmisten määrän kasvaessa ja alueelliset erot ovat suuret (esim. Pellossa huoltosuhde on 89 huollettavaa sataa työkäistä kohden ja Rovaniemellä 54). Lapin ulkomaalaisväestö on ikärakenteeltaan nuorempaa kuin kantaväestö. Vieraskielisten osuus väestöstä on noussut noin kolmeen prosenttiin. Tulevaisuuden haasteena on säilyttää Lapin vetovoima niin Suomen sisällä muuttavien kuin maahanmuuttajien keskuudessa. Ikärakenteen ja huoltosuhteen tasapainottaminen pitkällä aikavälillä on tärkeä osa maakunnan kilpailukykyä.

Etätöiden ja sesonkimaisen työn mahdollisuudet, kiinnostava opiskeluympäristö, yhteisöllisyys ja kansainvälisyys ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä. Etätöiden mahdollisuudet nousevat pitkän pandemian seurauksena tärkeään asemaan. Pitkän aikavälin vaikutuksia on vielä vaikea

arvioida. Lapin muuttovoittoisia toimialoja ovat terveys- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto ja maanpuolustus, maa-, metsä- ja kalatalous, kaivostoiminta ja louna sekä taiteet, viihte ja virkistys.

Koronakriisin työllisyysvaikutukset heijastuvat myös kuntatalouden heikkenemiseen Lapin alueella.

Lapin kunnat ovat keväällä-kesällä 2020 arvioineet koronan kuntatalousvaikutuksiksi noin 60 miljoonaa euroa. Vaikutukset ovat suurelta osin (yli 60 prosenttia) verotulojen menetyksiä, mikä johtuu koronan vaikutuksista yrityksiin, erityisesti matkailuun, sekä työttömyyden kasvusta. Koronan mukanaan tuomat paineet kuntien toimintakuluihin ja toimintakatteeseen, eli sujuvan arjen palveluihin, lisäävät lappilaisten kuntien talousahdinkoa. Myös sote-keskuksen kehittämisellä ja onnistumisella on suuri vaikutus Lapin palveluihin ja kuntatalouteen.

Pitkäaikaistyöttömyys on kasvussa. **Mikäli kriisi pitkittyy ja elinkeinoelämän elpyminen viivästyy, pitkäaikaistyöttömyyden riski kasvaa yhä useammalla työnhakijalla.** Samanaikaisesti vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien tilanne vaikeutuu ja syrjäytymisen riski kasvaa. Nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien, esim. osatyökykyisten ja maahanmuuttajien työllisyyden nostaminen edellyttää resurssien lisäksi tiivistä yhteistyötä ja kumppanuutta eri toimijoiden välillä ja työnhakijoiden motivoimista työmarkkinoille.

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 3: VÄESTÖ JA HYVINVOINTI (2/2)

Lapin väestön terveystilanne ja sosiaalinen hyvinvointi on osin heikommalla tasolla kuin koko maassa.

Lapille tyypillistä ovat verrattain suuret alueelliset hyvinvointierot. Korona tulee pahentamaan hyvinvoinnin tilaa. Vaikutukset tulevat selvemmin näkyviin vasta jälkikäteen. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi on tärkeää, että mm. sosiaali- ja terveyspalvelut ovat tasavertaisesti kaikkien saatavilla, ja että ennalta ehkäiseviin palveluihin sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen panostetaan. (4)

Terveyden seuranta ja ennaltaehkäisy kehittyvät kokoajan eteenpäin ja on odotettavissa, että se vaikuttaa Lapissa myös yleiseen terveydentilaan positiivisesti tulevaisuudessa. (12)

Lapissa on maan keskiarvoon verrattuna enemmän pienituloisia ja poikkeuksellisen vähän suurituloisia.

Tulorakennetta Lapissa selittää pitkälti elinkeinorakenne, joka painottuu alkutuotantoon, teollisuuteen ja matkailuun. Lapin asukkaiden mediaanitulot ovat nousseet hieman koko maata nopeammin, mutta käytettävissä olevien tulojen määrä nousee samaa tahtia koko maan kanssa. Lapin seutukuntien asukkaiden tulotaso pysyttelee kuitenkin alhaisena verrattuna koko maahan. Ostovoimaan seudulla vaikuttaa osiltaan koko maata matalammat asumiskustannukset, toisaalta yleisesti kustannukset vaihtelevat alueella rajusti. (12)

Lapissa on viime aikoina ollut näkyvissä positiivista kehitystä nuorten ja lapsiperheiden taloudellisessa tilanteessa (12).

Sähköisten hyvinvointipalvelujen kehittäminen / digisyrjäytymisen estäminen on tärkeää. Tämä korostuu edelleen koronakriisin aiheuttaman digiloikan ja fyysisten kohtaamisten vähenemisen seurauksena. (4)

Saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset erityistarpeet ja asema on huomioitava kehittämistyössä. (12)

Lapin äänestysprosentti on mukaillut koko maan äänestysprosenttia ja osallisuus ollut sitä kautta hyvällä tasolla. (4)

Väestön veto- ja pitovoiman, asukasmyönteisyyden ja houkuttelevuuden kannalta tärkeät **kulttuuripalvelut** joutuvat todennäköisesti ahtaalle kuntatalouden heikentyessä. Myös rajoitustoimenpiteet aiheuttavat luonnollisesti haasteita kulttuuritoimijoille.

Teeman heikkoudet ja vahvuudet

TEEMA 3: VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

VAHVUUDET

- Turvallinen ympäristö
- Etätönn ja sesonkimaisen työn tuomat mahdollisuudet – monipaikkaisuus
- Kiinnostava opiskelu ympäristö
- Yhteisöllisyys ja kansainvälisyys ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä.
- Rikas lappilainen kulttuuri ja saamelaiskulttuuri
- Monipuolinen elinkeinorakenne voi lisätä maakunnan väestön resilienssiä kohdata kriisi
- Monipuoliset liikunta- ja vapaa-ajanvieto-mahdollisuudet
- Puhdas luonto, tilaa elää eikä ruuhkia
- Laaja järjestökenttä
- Elämä ja hyvinvointi: Lappi tarjoaa monelle mahdollisuuden toteuttaa unelmia myös osana isompaa arvokeskustelua (ml. työelämän merkitys ja hektisyys)

HEIKKOUEDET

- Harvaan asutun alueen haastavat olosuhteet
- Suuret alueelliset erot (esim. terveyden suhteen)
- Väestörakenteen vinoutuminen
- Korkea rakenteellinen työttömyys
- Palveluiden tarjonta, laatu ja laajuus (ml. sote, kauppa, kulttuuri)
- Lapin kuntien heikko talous (ml. kulttuurisektorin heikot näkymät koronatilanteesta johtuen)
- Järjestökentän haavoittuvaisuus koronakriisin ja julkisen talouden heikentymisen keskellä
- Perinteisen järjestökentän haasteet mm. väestön ikääntyminen
- Markkinointiosaamisen puute
- Laadukkaista asunnoista pulaa (heikentää erityisesti vetovoimaa)

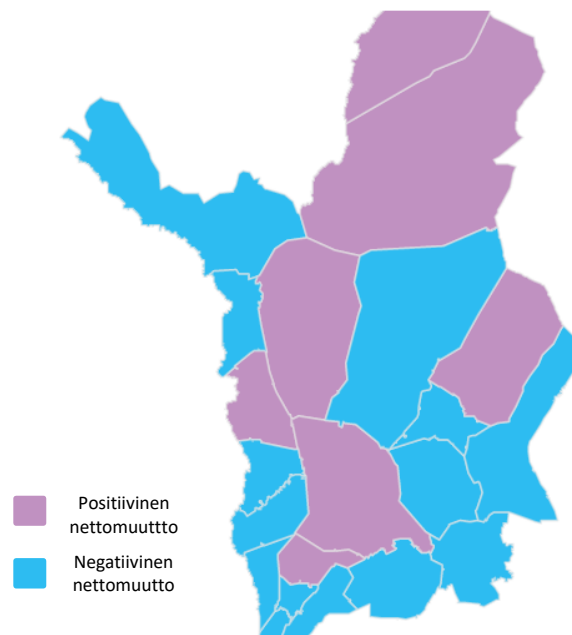
Kohtalonkysymykset

TEEMA 3: VÄESTÖ JA HYVINVOINTI

KOHTALONKYSYMYKSET:

- Säilyykö tämän vuoden Lapin kannalta positiivinen muuttoliikehdintä? Kuinka pitkäaikaisia vaikutuksia koronaviruksella on muuttoliikkeisiin?
- Kuinka käy Lapin vetovoiman, jos matkailuelinkeino supistuu kriisin seurauksena merkittävästi?
- Onnistutaanko tarjoamaan riittävän kattavia terveys- ja hyvinvointipalveluita tulevaisuudessa?
- Millaiselta tulevaisuus näyttää nuorten kouluttautumisen ja opiskelun kohdalla koronaviruksen tuomien vaikutusten näkökulmasta?
- Minkälaiset jäljet kriisi jättää asukkaiden mielenterveyteen?
- Kykeneekö Lappi kasvattamaan väestöpohjaa ja vetovoimaa?
- Hidastaako monipaikkaisuus kaupungistumiskehitystä?
- Kuinka osallisuuden kokemus ja esim. äänestysaktiivisuus kehittyvät kriisin seurauksena?
- Kuinka käy kulttuurijärjestöjen ja –palveluiden kuntatalouden heikentymisen ja rajoitustoimenpiteiden seurauksena?

Suomen sisällä tapahtunut
nettomuutto 2018

Lähde : Tilastokeskus

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 4: SAAVUTETTAVUUS (1/3)

NYKYTILA: Toimivat liikenneyhteydet elinkeinoelämän pohjana

Lapissa lähes jokaisen keskeisen toimialan edellytyksenä ovat toimivat liikenneyhteydet ja saavutettavuuden erityispiirteinä voidaan mainita pitkät etäisyydet. Lapin saavutettavuus perustuu nykyisin lento- ja raideyhteyksiin, satamiin sekä kattavaan tieverkostoon. Lapissa sijaitsee 10 juna-asemaa ja viisi lentoasemaa. Lapin satamat sijaitsevat mm. Kemissä ja Torniossa. Valtatiet 4, 5, 21 ja 29 muodostavat yhdessä suurelta osin poikittaista liikennettä palvelevien kantateiden kanssa Lapin liikenneinfran.

Lapin alue kuuluu valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisen piiriin. Valtakunnallisen liikennejärjestelmän tavoitteita ovat kestävyys, saavutettavuus ja tehokkuuden mahdollistaminen. Lapin sijainti keskellä arktista aluetta ja merkittävänä solmukohtana edellyttää investointeja infraan ja kansainväliseen saavutettavuuteen. Esimerkiksi Jäämeren rata nostettu esille keskeisenä tarpeena. On huomioitava ja valvottava, että Lapin tieverkon osalta korjausvelkaa saadaan purettua, jotta elinkeinotoiminnan ja asumisen pullonkauloja saadaan purettua.

Digitaalinen saavutettavuus keskeisessä asemassa

Digitaalisen saavutettavuuden kannalta keskeisessä asemassa on toimiva laajakaistaverkosto. Lapin vuoden 2009 laajakaistaohjelmasta on vuoteen 2020 mennessä toteutunut noin puolet.

Saavutettavuuden parantamiseksi useita hankkeita

Saavutettavuuden turvaamiseksi Lappiin on budjetoitu useampia hankkeita. Näillä hankkeilla tuetaan matkaketjujen yhtenäisyyttä, sisäistä liikkumista ja kehitetään älyliikennettä sekä hoidetaan aikaisemmin syntyneitä logistiikkaverkoston korjausvelkaa. Esimerkkejä hankkeista ovat:

1. **Laurila-Tornio-Haaparantaradan sähköistäminen.** Lisätalousarviossa 4/2020 päätettyyn elvytyskokonaisuuteen sisältyy vuonna 2021 alkavien väylähankkeiden osalta 24 milj.€ varaus radan sähköistykseen.
2. **Kemin Ajoksen sataman tuloväylän syventäminen.**
3. **Enontekiön lentokentän päällysteiden uusiminen.** (Lisätalousarviossa 4/2020 päätettyyn elvytyskokonaisuuteen sisältyy 5 milj. €. Työn 1. vaihe toteutettu syksyllä 2020, 2. vaihe keväällä 2021).
4. **Valtatie 4 ja alemman tieverkon ja metsäteiden kunnostaminen.**
5. **Laajakaistaohjelman loppuunsaattaminen.** Riippuen toteutuksen aikataulusta, rakentamisprosessi suunnitteluineen, markkinaselvityksineen jne. vie oman aikansa. Lapin tarpeen arvioidaan karkeasti olevan 50-60 miljoonaa euroa, täysin kattavasti rakennettuna merkittävästi enemmän. (n. 100 milj.€).

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 4: SAAVUTETTAVUUS (2/3)

NYKYTILA: Liikennejärjestelmäsuunnittelu jaettu keskeisiin kehityskäytäviin

Lapin liikennejärjestelmäsuunnittelun runkona toimii Lapin tulevaisuuskuva 2040. Keskeisiä kehitettäviä liikennekäytäviä Jäämeren käytävän ohella ovat Murmanskin käytävä, Perämeren käytävä sekä Länsi-Lapin käytävä. Lisäksi älyliikenne, tienpidon merkitys ja liikennemarkkinan riittävä kilpailu ovat tärkeitä painopistealueita Lapin alueen liikennejärjestelmäsuunnittelussa.

Joukkoliikenteen runkona linja-autoliikenne

Linja-autoliikenne muodostaa alueen joukkoliikenteen rungon. Rautatieliikenne täydentää pitkämatkaista liikennettä Rovaniemelle ja Kemijärvelle sekä Kemiin ja Kolariin. Lentoliikenne on alueen ulkoisen sekä kansainvälisen saavutettavuuden runko. Paikallisliikennettä on Rovaniemellä ja Meri-Lapissa. Vakiintuneita uusia liikkumispalveluita ei ole, mutta kokeiluja on esimerkiksi yksittäisistä rajat ylittävistä linja-autoyhteyksistä.

Joukkoliikenteen kulkutapaosuus on Lapissa 5 % matkasuoritteesta (HLT 2016). Alueelliset erot ovat merkittäviä. Lapin joukkoliikenne koostuu ELY-keskuksen tai kuntien ostamasta liikenteestä sekä markkinaehtoisesta tarjonnasta.

Lapin liikenneyhteyksien tulevaisuus

Lapin saavutettavuuden kattohankkeessa on esitetty Lapin liikenneyhteyksien tulevaisuuskuva, jolla haetaan yhteistä tahtotilaa Lapin saavutettavuuden kehittämiseen. Lapin halutaan olevan tulevaisuudessa logistiikan arktinen solmupiste.

Jäämeren käytävän kehittäminen on yksi tärkeistä teemoista. Ratayhteydellä on kaksi linjausvaihtoehtoa Rovaniemen ja Sodankylän välillä sekä Ivalon ja valtakunnan rajan välillä. Ratayhteys on merkitty maakuntakaavaehdotuksiin ohjeellisena ratalinjauksena. Jäämeren radan yleissuunnitelman laatimiselle ei ole aikataulua.

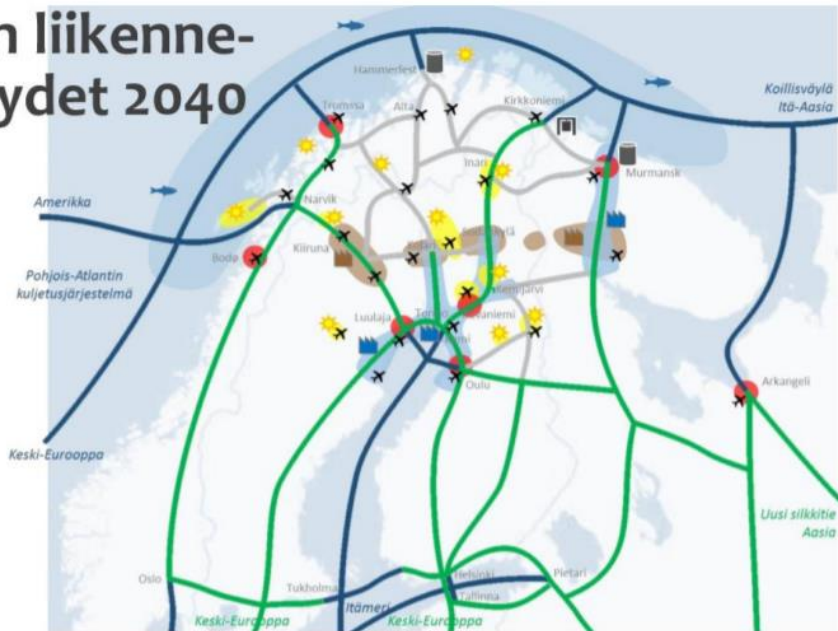
Rajat ylittäviä jalostus- ja palveluketjuja on rakennettava ja nykyisiä fasilitetteja kehitettävä. Esimerkiksi Kemin satama tarvitsee tulevaisuudessa vähintään 12 m syvän meriväylän ja sitä tukevat satamafasilitetit liikenneyhteyksineen tukeakseen teollisuuden kilpailukykyä tulevaisuuden toimintaympäristössä. Matkailu on Lapissa huomattavia liikenne- ja kuljetusvirtoja tuottava toimiala, jonka kasvupotentiaali on erittäin suuri. Tämä on huomioitava liikennesuunnittelussa.

Kaikissa saavutettavuuden hankkeissa halutaan huomioida kestävä kehitys ja ympäristöarvot. Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen ovat niin liikennejärjestelmän suunnittelun, ylläpidon kuin kehittämisen kannalta jo realisoituneita reunaehtoja ja arkeen vaikuttavia haasteita.

Nykytilan kuvaus ja koronakriisin vaikutus

TEEMA 4: SAAVUTETTAVUUS (3/3)

Lapin liikenne- yhteydet 2040

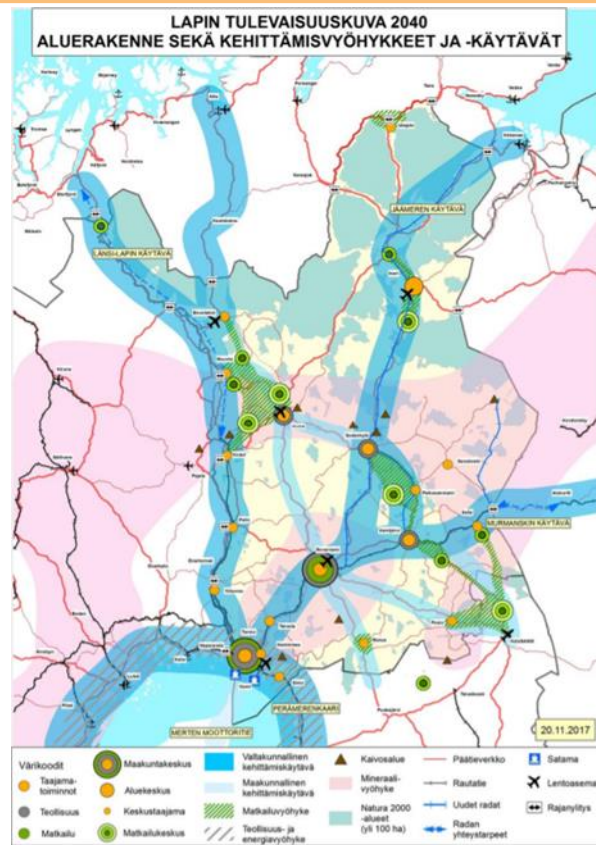

Keskeiset liikennekäytävät

- rautatie/tie
- tie
- meri
- lentoasema

Elinkeinot – liikenteen kysynnän keskittymät

- teollisuusvyöhyke
- kaivosvyöhyke
- hallinnon, koulutuksen ja tutkimuksen keskus
- matkailukeskus
- konttiterminaali
- öljy- tai kaasuterminaali
- kalatalous

Teeman heikkoudet ja vahvuudet

TEEMA 4: SAAVUTETTAVUUS

VAHVUUDET

- Lentoasemia on viisi ja ne muodostavat matkaketjuineen Lapin nopean ja kansainvälisen saavutettavuuden rungon.
- Lapin liikennemäärät ovat kasvussa.
- Raideyhteydet kunnossa Lapin merkittävimpiin paikkakuntiin.
- Saavutettavuutta kehitetään systemaattisesti. Saavutettavuuden kehittämislinjauksiin on mm. perustettu oma ohjausryhmä, projektiryhmä ja käynnissä on useita hankkeita.
- Tornio-Haaparanta on vilkas rajanylityspaikka.
- Raideyhteys Ruotsiin olemassa, vaikka ei vielä sähköinen. Pieni investointi alkaa toteuttamaan liikennettä, sillä koko raideyhteyttä ei tarvitse rakentaa alusta saakka.)

HEIKKOUEDET

- Rajatut resurssit saavutettavuuden hankkeiden toteuttamiseen.
- Osittain heikohko digitaalinen saavutettavuus. (Laajakaistayhteyden laajentamisen tarve).
- Nykyisen infran kunto ja rahoitus on keskeinen haaste lisärahoituksesta huolimatta.
- Erityisenä haasteena on alemman tieverkon pitäminen kunnossa.
- Lapin liikennemäärien kehitys on epätasaista, vaikkakin kehitys on ollut kasvu-uralla.
- Joukkoliikenteen osuus on muuta Suomea pienempi (haja-asutusalueiden suuresta painoarvosta johtuen).
- Matkaketjujen kehittäminen erityisesti Matkailun näkökulmasta. Myös Ruotsin raideyhteyden matkaketjujen kehittäminen.
- Raideyhteyksien toistaiseksi puutteellinen sähköistyminen.

Kohtalonkysymykset

TEEMA 4: SAAVUTETTAVUUS

KOHTALONKYSYMYKSET:

- Miten lentoyhteydet Lappiin kehittyvät?
- Kuinka Kemi-Tornio välin lentoliikenne kehittyy? Säilyykö yhteys tulevaisuudessa?
- Kuinka lentoliikenne selviää pandemian aiheuttamasta kriisistä?
- Jos lentäminen ilmastosyistä vähentyy radikaalisti, miten Lapin saavutettavuuden käy?
- Miten rataliikenne kehittyy Lapissa?
- Miten raideyhteyksien sähköistämishankkeita saadaan käynnistettyä lähitulevaisuudessa? Esim. saadaanko Kolariin asti sähköistä rataa?
- Kuinka tieverkostoa huolletaan?
- Laajennetaanko julkisia liikenneyhteyksiä syrjäisemmillekin seuduille ja jos kyllä, mistä rahat näihin saadaan?
- Miten matkaketjut kehittyvät lähitulevaisuudessa?
- Kuinka Lapin digitaalinen saavutettavuus kehittyy?
- Kuinka nopeasti digitalisaatio kehittyy?

Tiekarttojen kommentointi

LIITE B

Kommentit tiekarttahankkeeseen liittyen

- **Hyvä kokonaisuus tulevaisuuden työpajojen kanssa. Työskentely malli ruokkii ajattelemaan isossa kuvassa ja tulevaisuus edellä.** Korona exit työskentely palautti lähemmäs nykyhetkeä ja konkretiaa. Arvelen, että jos työskentely olisi painottunut vain korona exitiin niin tulos olisi painottunut enemmän uhkakuviin. Työskentelyssä oli sopivassa suhteessa alustusta ja yhdessä työskentelyä. Osallistaminen onnistui loistavasti, koska ainakin ne ryhmät joihin osallistuivat olivat tosi aktiivisia, ruokatauko lyheni joka kerta. Tällä työskentelymallilla kyettiin säilyttämään toivon ilmapiiri realismin raameissa.
- **Ehkä akuutteja toimenpiteitä pitäisi olla enemmän.** Paikallisia resilienssiprosesseja on syytä aloittaa, mutta ne eivät vastaa akuutteihin kysymyksiin. Pitkää aikaväliäkin kuitenkin tarvitaan.
- **Hyvin laaja joukko ollut valmistelussa ja toivottavaa on, että myös päätöksen tekijöille tästä seuraa näkemys yhteisen tulevaisuuden tekemiselle ja visiot/näkemykset saadaan Lappia kehittäväksi toiminnaksi.**
- **Korona EXIT- työssä on tehty hyvää pohdintaa. Liittäisin tämän Suomen kestävän kasvun ohjelmaan Lapin vastaukseksi, ja fokusoisi n tästä meidän toimenpiteet valtakunnan edunvalvontaan.**
- **Hyvältä näyttää. Laajentaisin vielä energiamurroksen pohdintaa.** Miten esimerkiksi turvetuotannon jyrkkä lasku paikataan turvetuotantoalueilla ja paikallisessa energiantuotannossa. Miten uusiutuvaa energiaa voitaisiin tuottaa aiempaa enemmän, ongelmat minimoiden? Millaisia muutoksia energiamurros edellyttää sähköinfraalta/verkolta? Mikä on Lapin visio oikeudenmukaiseen siirtymään (vähähiiliseen elämäntapaan)? Merituulivoiman edistäminen on Green Dealissa noussut voimakkaasti, ja ainakin Metsähallituksen toimesta etenee myös Suomessa”
- **Tiekartan toteuttamisen työpajat ovat olleet hyviä ja tiekartta luonnos myös.**
- **Hyvää työtä ja tsemppiä!**
- **Kiitos!**
- **Hyvin osallistettu projekti!**

Kommentteja teemaan Lapin elinkeinoelämä 1/2

- Nostaisin esiin elinkeinoelämän kannalta myös **korkeakouluosaamisen ja TKI- toiminnan**. Oppilaitokset on mainittu mutta korkeakouluilla on merkittävä rooli yhdessä elinkeinoelämän kanssa vetovoimaisten alueiden mahdollistajina. Elinkeinoelämää vahvistava soveltava TKI- toiminta ja osaaminen tärkeää.
- **Materiaalissa korostuu matkailu ja kaivosteollisuus, muutkin toimialat huomioitava paremmin ja katsottava Lapin maakuntaa kokonaisuutena.**
- Yleisesti kaikilla toimialoilla on edistettävä digitaalisia askelia, ehkä joillakin harppauksia. Ei kannata juuttua laajakaista-mantraan. Suurin osa yrityksistä ja työpaikoista on jo nyt hyvin yhteyksien lähellä, mutta yritykset eivät tunnista esim. 5G-mahdollisuuksia tai digi-, automaatio-, robotiikkaratkaisuja.
- **Uusia investointeja tulee houkutella Lappiin tekemällä toimintaolosuhteista yrityksille mahdollisimman houkuttelevat.** Erityisesti olisi hyvä houkutella korkean lisäarvon investointeja, esimerkiksi kaivosteollisuudessa itse kaivoksen lisäksi jatkojalostus paikan päällä kemikaaleiksi asti.
- **Tulevaisuuslukutaitoa ja tulevaisuuskuvien avartamisen taitoa nuorille koulujen kautta**, jotta nuoret oppivat näkemään mahdollisuuksia synkyydestä huolimatta ja tarttumaan niihin. Kestävyys, erityisesti ilmastollinen ja ekologinen kestävyys ei nyt näy läpileikkaavana. Lapin elinkeinojen tulee laajasti rakentua kestävyydelle.
- **Työelämän murrokseen tarttuminen on otettavan toimenpiteeksi pikimmiten.** Monialainen yhteistyö on lisääntynyt koronan aikana ja uusia toimintamalleja on otettu käyttöön. Kotiin vietävät palvelut ovat monipuolistuneet ja sähköiset palvelut on otettu laajasti käyttöön. Myös näiden toimien jatkuvuus tässä muodossa on turvattava jatkumona.

Kommentteja teemaan Lapin elinkeinoelämä 2/2

- **Saamelaisten perinteisistä elinkeinoilla kuten poronhoidolla on merkittävä asema saamelaisten kotiseutualueen aluetaloudessa ja poronhoito ja kalastus ovat koko Lapin kannalta merkittäviä vetovoimatekijöitä matkailussa.** Saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat kärsineet koronapandemian vuoksi asetetuista matkustusrajoituksista. Muun muassa poronlihan myynti on romahtanut ja lihan kilohinta tippunut huomattavasti, kun ravintoloiden tarve raaka-aineelle on matkustusrajoitusten vuoksi pienentynyt. Niin ikään pandemialla on ollut suuria vaikutuksia saamelaisten matkailuyrittäjien taloudelliseen tilanteeseen. Saamelaisten perinteisten elinkeinojen tukeminen koronapandemiasta yli pääsemiseksi on tärkeää paitsi elinkeinojen kielellisen ja kulttuurisen merkityksen vuoksi, myös Lapin vetovoiman kannalta koronapandemian jälkeisessä ajassa.
- **Elintarvikkeiden alkutuotannon (omaisvaraisuuden) arvostuksen vahvistaminen,** joka näkyy mm. suurtalouskeittiöiden hankinnoissa painottamalla paikallisia raaka-aineita. Toiseksi vahvistaa ja tukea elintarviketuotannossa jatkojalostusta, jolloin tuotteita saataisiin myös laajemmin markkinoille.
- **Kunnat ja julkinen sektori on iso ostaja alueellisilla markkinoilla.** Kunnat eivät ole hyviä tarjouskilpailujen järjestäjiä. Tästä seuraa, että alueellisten yritysten tukemisen yhtenä keinona on kiinnittää huomiota kuntien kykyyn ja taitoon hankkia paikallisesti mahdollisimman paljon. Tämä koskee varsinkin harvemmin kilpailutettavia, mutta isoja ostoja.
- **Matkailun näkökulmasta ei mielestäni ole riittävästi huomioitu laajalle alueelle vaikuttavia teollisuushankkeita, joista merkittävin tällä hetkellä tuulivoimateollisuus.**

Kommentteja teemaan ”Arktinen osaaminen”

- **Materiaali on mielestäni hyvinkin kattava. Näkisin, että yhteistyön kaikki muodot osaamisen kehittämisessä ja mahdollisuuksien saataville tuomisessa ovat tärkeitä.**
- **Ainakin ilmastomuutosta vahvistavien toimenpiteiden painottaminen ihan vaan siksi, että arktisuuden omaleimaisuus säilyy.**
- Olen ollut pienryhmässä tuottamassa tähän materiaalia ja ei ole paljon lisättävää. **Viimeksi ryhmässä nousi hyviin keskusteluun Lapin vahvuudet arktisessa osaamisessa. Tunnistettiin, että arktisuus liittyy meillä tiiviisti myös ”arkiosaamiseen”** jota ei välttämättä meillä vielä tunnusteta eri toimialojen vahvuutena. Tärkeänä nähtiin koko koulutussektorin ja työelämän mukaan saaminen varmistamaan ja kehittämään tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista. **Lisäksi tietysti nousi esille meidän arktisen osaamisen eritysvahvuudet jotka liittyvät testaus- tutkimus ja kehittämistoimintaan.** Arktisen osaamisen hankkimisen mahdollistamiseen tarvitaan rakennettuja tutkimus- ja oppimisympäristöjä niin työelämään kuin oppilaitoksille.
- Yhteistyö Lapin alueiden tutkimuslaitosten kanssa (myös heidän verkottuminen keskenään) ja tutkimustulosten popularisointi Lapin elinkeinoelämän tarpeisiin. Alueella tuotetun tutkimuksen saaminen elinkeinoelämän käyttöön ja faktatiedoiksi päättäjille.
- **Verkko-opetuksen ja verkko pedagogiikan merkitys kasvaa edelleen.** Maahanmuuttajien tärkeys ja onnistunut kotouttaminen, myös työvoimana, mutta myös Lapin asuttuna pitämisen edellytyksenä. Matkailun kausityövoiman houkuttelu, pidemmällä tähtäimellä näiden hlöiden jääminen Lappiin tärkeää. Onneksi on veto- pitovoima työ, jota on toteutettu onnistuneesti liiton hankkeessa. **Oppilaitos- ja yritysyhteistyön lisääminen on edelleen merkityksellistä. Työtä on tehty, mutta sen on jatkettava.+ 50 työvoiman osaamisen hyödyntäminen,** ei karsastaminen koska tämä ryhmä koetaan kalliina työnantajalle. Keskustelun avaaminen ja suuntaaminen oikeille raiteille. Esimerkkinä Ruotsi ja Norja.
- Kriittisen ”think out side of the box” ajattelun nostaminen. **Yrittäjämäisen kasvatuksen lisääminen,** ongelmanratkaisukyvyntä ylläpitäminen, robotiikka ja tekoälyn mahdollisuudet.
- Arktisessa osaamisessa on tunnistettava erityiset tarpeet, erityiset liiketoimintamahdollisuudet. Monissa asioissa Lapissa on ihan samaa arktista osaamista kuin kaikkialla Suomessa.

Kommentteja teemaan ”Väestö ja hyvinvointi” 1/2

- Tässä keskitytään liikaa ns. "marginaali ilmiöihin", jolloin suuri massa unohtuu. **Väestön ja hyvinvoinnin näkökulmasta sujuva arki on laajemmin termi, jota tässä pitäisi käyttää.** Yhteiskunnan palveluiden digitalisaatio palvelee suurta enemmistöä vaikka koskaan kaikki eivät sitä käytä tai hyödynnä. Muutoin tässä osiossa oli nostettu hyviä näkökulmia väestöön ja hyvinvointiin sekä näiden teemojen kehittämiseen.
- **Osallistuminen on murroksessa:** ei enää sitouduta niin tietyn teeman järjestötoimintaan tai yleensä järjestötoimintaan. Pitää pohtia ja luoda keinoja tukea pop up-osallisuutta. Paitsi osallisuuden kokemuksen vuoksi, myös asiasisältöjen vuoksi esim vähävaraisten auttaminen, henkisen hyvinvoinnin tukeminen, paikallinen kehittäminen, myös aluekehitykseen osallistuminen.
- **Mielestäni 2021 sarakkeeseen laitettut toimenpiteet kokonaisuudessaan ovat kannatettavia ja tulisivat olla jatkuvan käytön ja kehityksen kohteena.**
- **Keskusteluun pienryhmässä nousi Lapin vahvuutena tarjota etätöyhen työntekijöille työhyvinvointiin liittyen poikkeuksellinen ja turvallinen työympäristö.** Työntekijöiden osaaminen "etätöntelemiseen" tulee varmistaa myös työntekijöiden jaksaminen huomioiden.
- Tiekartta on hyvä. Mielenterveys asiat ovat vahvasti nostettuna tiekartassa, siitä puuttuu kuitenkin **fyysinen hyvinvointi.** Koronapandemian aikana ja etätöyhen lisääntyessä on hyvä panostaa työntekijöiden fyysiseen kuntoon ja ergonomian kehittämiseen. Hyvin voiva ja tervetyöntekijä tai oppilas on tehokkaampi.

Kommentteja teemaan ”Väestö ja hyvinvointi” 2/2

- Luonnoksessa onkin jo mainittu: "Terveysturvallisuuden kääntäminen vetovoimatekijäksi." Tätä voisi ajatella laajemmin eli tuotteistaa Lappi asuinpaikaksi sellaiselle kansainväliselle yksilölle/perheelle/yritykselle, joka voi toimia etupäässä netin välityksellä. Tämä tarkoittaa korkean tason asiantuntijoita/viranhaltijoita ja muita globaalin työmaan ihmisiä. Lapilla on etunsa vertailussa muuhun Suomeen. Tuotteeseen pitäisi sisältyä valmiiksi ajateltu palvelupaketti.
- **Maahanmuuttajat ja nuoret huomioidaan sekä osaamiskeskustelussa ja hyvinvoinnissa, mutta missä ovat +55 työkikäiset.**
- **Koronapandemian aikana syntynyt terveysvaje.** Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimet ovat tärkeitä nyt, mutta myös poikkeusolojen jälkeen. Ihmisten psyykinen jaksaminen on ollut koetuksella kriisin aikana, tämän johdosta fyysinen kunto ja toimintakyky ovat voineet heikentyä. Sosiaalisten kontaktien vähentyminen voi osaltaan lisätä syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimilla voidaan vähentää koronaviruksen aiheuttamia haittoja ennalta, voidaan vastata paremmin syntyviin palvelutarpeisiin, sekä tuetaan ihmisten paluuta arkeen koronaviruksen jälkeen.
- **Väestö ja hyvinvointi teemaa tulisi tarkastella myös perheiden, ei pelkästään yksilöiden näkökulmasta.** Lisäämällä perheiden mahdollisuutta yhteiseen aikaan lisätään yksilöiden mutta laajemmin myös väestön hyvinvointia. Myös omaishoitajat ja heidän asemansa tulisi huomioida väestön hyvinvointia tarkasteltaessa. Tämä on Suomessa valitettavan unohdettu teema.

Kommentteja teemaan ”Saavutettavuus” 1/2

- Lapin keskeisten kaasuliikenteen toimijoiden "Kaasua liikenteeseen" seminaarin pohjalta jäin sellaiseen mielikuvaan, **ettei biokaasu ole välttämättä paras ratkaisu henkilöautoliikenteen päästöjen laskemiseen Lapissa. Sen sijaan kaasua voi olla toimivampi esim. raskaan liikenteen parissa**, jolloin myös infra on helpommin ratkottavissa. En näe kaasuliikenteen edistämistä järkevänä prioriteettina Lapille, koska vaikka tekniikka itsessään on potentiaalista niin, vastaavia ratkaisuja ei tiettävästi tehdä yhdessäkään Lapin maakunnan naapurimaista.
- Sen sijaan sähköistämistä tehdään kaikissa naapurimaissa**, myös Venäjällä. Lisäksi Lapin autokanta on Suomen jo yli 12 vuotta vanhaa autokantaa keskimäärin vanhempaa. Kaasukonversio maksaa noin 2500-4000e, johon on saatavilla 1000e muuntotuki valtiolta. Muunto maksaa siis edelleen enemmän kuin paikallisen autokannan arvo on. Lisäksi vaaditaan kattava latausinfrastruktura. Itse näen järkevänä tähdätä pitkällä aikajänteellä yksityisautoilun sähköistämiseen, mutta lyhyellä aikajänteellä laskea liikenteen päästöjä bioetanolilla/flexfuel-autoilla sekä uusiutuvalla dieselillä. Suomalainen bioetanol laskee Motivan käyttämien laskemien mukaan 80% autoilun kasvihuonekaasupäästöjä. Lapissa Kemissä, Torniossa ja Rovaniemellä on jo jakeluinfra bioetanolille, ja uusien jakelupisteiden avaaminen on edullista (soveltuu nykyiseen infraan). Muunto maksaa noin 500e, johon saa valtiolta 200e tukea (vanhempiin kuin 2007 vuoden malleihin). Muunto sopii kuitenkin kaikkiin bensa-autoihin. Dieselautoihin jo tarjolla oleva uusiutuva diesel (MY) toimii siirtymäkauden ratkaisuna. Näkisin järkeväksi suunnata rajalliset resurssit mittavaan haasteeseen parantaa Lapin sähköautojen latausinfrastruktura. Tähän on kuitenkin jo tulossa positiivisia muutoksia (esim. Inariin tulossa Teslan SuperCharger kuluvan vuoden aikana). Teslan pikalaturin esimerkki kuvaa, miten se, että Norjassa ja Ruotsissa panostetaan sähköautoiluun vaikuttaa myös Suomen infraan. Suomessa vielä harvinainen pikalaturi on tulossa juuri pieneen rajakuntaan, eikä kaupunkiin. Siirtymävaiheessa (bensa/bioetanol) flexfuel-autot mahdollistavat sen, ettei kenenkään yksityisautoilu lopu vastentahtoisesti ilmastonmuutoksen hillinnän seurauksena. Samalla lasketaan nopeasti ja kustannustehokkaasti kasvihuonekaasupäästöjä lyhyellä aikajänteellä. Tämä muutos toteutuisi lisäksi pitkälti markkinaehtoisesti. **Näen järkeväksi suunnata resurssit liikenteen pitkäjänteiseen sähköistämiseen.** Siirtymävaiheessa vanhan autokannan päästöjä on mielestäni järkevintä laskea bioetanolilla ja uusiutuvalla dieselillä. En näe järkevänä erillisratkaisua, jossa sähköistämistä ja kaasuinfraa rakennetaan rinnakkain, koska kummassakin on keskeistä infran kattavuus.

Kommentteja teemaan ”Saavutettavuus” 2/2

- **Lentoliikenteen sähköistymiseen tulee varautua.** En tiedä mitä se tarkoittaa teknisesti mutta esim. tulisiko matkailun kehittämisessä harkita suuntautumista enemmän lähimarkkinoille? Sähkökoneet ovat mahdollisia lyhyille matkoille seuraavan 10 v aikana.
- **Sähköautoiluinfra:** Lapin amk on jo selvittänyt sähköautojen latausinfra tarvetta. Nyt tarvitaan selkeää tukea infran rakentamiseen. Valtiolla on kai se käsitys että se syntyy yritysveltoisesti, mutta ei tässä tilanteessa eikä Lapissa. Tuki tul ee suunnata ensisijaisesti yrityksille julkiseen käyttöön tehtäviin latauspisteisiin- ja asemiin. Nyt on saatavilla vain taloyhtiöille. Siirtymävaiheessa sähkö- ja biokaasuautoiluun bioetanol? Tankkausasemat ja tuki tai kannustus autojen muuttamiseen?
- **Matkailun palveluiden kehittäminen esteettömiksi jolloin ne toimisivat paikallisillekin.**
- Digi-, tie-, rautatie- ja lentoyhteydet täytyy olla kaikki kunnossa. Ilman yhteyksiä ei ole businessstä. **Eikä pelkästään yhteydet maailmalle vaan myös yhteydet Lapin sisällä: ihmiset, tuotteet, palvelut, raaka-aineet.**
- Alueen vetovoiman, investointien houkuttelun ja elinvoiman kannalta on **aiivan olennaista turvata liikenneyhteydet.** Valtionyhtiö Finnairin keskittyessä Aasiaan, lentoyhteydet eri kentille, esimerkiksi Kemiin ja Kittilään, tulee turvata. Korona-aikana moni on siirtynyt etätöihin. Osa saattaa jopa jatkaa etätömallilla post-korona-ajassa.
- Sähköautot ja pitkien etäisyyksien Lappi eivät kuulu nykytekniikan valossa samaan lauseeseen.
- **Laajakaistayhteydet ykkösasia.** Toisena ratahankkeet (sähköistys länsirajalle), sekä julkisten yhteyksien yhteensovittaminen (aikataulut, matkakeskukset). Teitä ei saa päästää liian heikkoon kuntoon (huomioitava suuri korjausvelka ja turvallisuusasiat.)
- **Saavutettavuuteen vaikuttaa myös liikenteen turvallisuus ja esimerkiksi ekologisen lähiliikkumisen helppous.**
- Tieverkoston korjaus ja sähköautojen latauspisteiden kartoitus on vuoden 2021 toimenpiteitä.

Tekijät Capful:

Kimmo Kivinen

Iina Lappalainen

Johanna Schreck

Essi Vasara

Projektiryhmä Lapin liitto:

Satu Huikuri

Päivi Holopainen

Ritva Kauhanen

Jaana Koskela

Mervi Nikander

Satu Pekkala

Hanna-Leena Pesonen

Mika Riipi

Tuula Uusipaavalniemi

Heino Vasara

KUVAT:

Lapin brändiopus, Unsplash

LISÄTIETOJA:

Satu Pekkala

satu.pekkala@lapinliitto.fi

Kimmo Kivinen

kimmo.kivinen@capful.fi

RAHOITUS:

Lapin liiton Euroopan

aluekehitysrachasto (EAKR)

LAPLAND

Above Ordinary